Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը։
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ։
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 2 ՌՈՒԲԼԻ։

Նոյեմբ. 1-ից մինչև դեկտեմբ. 1-ը 85 կ.։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“. TIFLIS, Rédaktion du journal „MSHAK“.
Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и Ко, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիեննայում՝ Большая, 8, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գրէնադէրսկի Գրուզինսկի 14-րդ գունդը, որ տեղաւորված է Թիֆլիսի նահանգում և գաւառում գտնվող Բէլիյ-Կլիւչ աւանում, հրաւիրում է ցանկացողներին սաանձնել գնդի համար միս և այլ մթերքներ մատակարարելու գործը՝ մի տարվայ ընթացքում, այն է՝ յունվարի 1-ից 1913 թ. մինչև յունվարի 1-ը 1914 թ., ներկայացնելով 2000 րուբլի գրաւական։ Աճուրդը տեղի կունենայ թէ բանաւոր և թէ ծրարված յայտարարութիւններով, նոյեմբերի 20-ին 1912 թ., ցերեկվայ ժամը 12-ին, գնդի դիւանատանը՝ Բէլիյ-Կլիւչում, ուր և կարելի է տեսնել մատակարարման պայմանները։
Փոստով ուղարկվող յայտարարութիւնների ժամանակ, գրաւականը պէտք է ուղարկել առանձին ծրարով։
(հ.կ.) առ. 798. 3—2

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռուիշչէվսկայա 13, տելէֆոն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից), վաղօրօք գրվելու պայմանով։
Ընդունելութիւն կանացի, ներքին և մանկական հիւանդութիւն ունեցող երթևեկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը։
Ընդունելութիւն պրոֆ. Մ. Ս. Սուբբոտինի կողմից՝ վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, վաղօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը՝ ցեր. ժամը 1—2-ը։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Յարութիւնեան, Ն. Ն. Վեսելովզորով, Վ. Ա. Զակրժէվսկի, Ի. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նովիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ումիկեան, Ա. Ր. Փիշէր, Ս. Պ. Շահպարոնեանց։ Կոնսուլտանտ՝ պրոֆեսոր Մ. Ս. Սուբբոտին։
(հ.կ.) առ. 797. 100—3

Բերլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱՒՈՒ և սրտի։ Բժշկութիւն նաև տուբերկուլիններով, ՌԱԴԻՒ պրէպարատներով և էլեկտրականութեամբ։
Ընդունելութիւնը ամեն օր, ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ, առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Սոլոլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանովսկայա)։ Հեռախօս 7—92.
(ա.օ.) առ. 699. 100—34

ԲԺԻՇԿ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

փոխադրվեց «Փետրվարի 19-ի փողոցը» (Նախկին Պէսկովսկայա) № 30.
Վիրաբուժական հիւանդութիւններ
ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ՝ բժշկումն նորագոյն ձևով սեռամիզային գործարանների (սուր և քրոնիկական սուսանակի), միզափամփշտային քարերի՝ առանց վիրահատութեան (փշրելով), սեռական գործարանների անկարողութեան (импотенція) և այլն, սիֆիլիսի 606 և 914-ով։
Թոքախտի բժշկումն վիրաբուժական միջոցով (արհեստական օդալանջաթաղանթ— искусств. пневмотораксъ) Forlanini, Brauer եւ այլոց ձեւով։
Ընդունելութեան ժամերը՝ առ. ժ. 12—1-ը, եր. 5—7-ը։
(ա.օ.) առ. 761. 100—18

ԲԺԻՇԿ

Յ. Մելիք-Նուբարեան

ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների, առանձնապէս թոքերի։
Թոքախտի բժշկութիւնը տուբերկուլիններով և պնեվմատորակսով։
Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ
Ամեն օր (առաւօտեան 12—1 ժ.
(երեկոյեան 5—7 ժ.
Սոլոլակ, Ռուիշչէվսկայա 10 (Լերմոնտովսկ. դեղատան դիմացը)։
(ե. հ. կ.) առ. 746. 100—15

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրոֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11-ը։
(երեկ. ժ. 5—7-ը։
Միխայլովսկի պր. 86, տելէֆ. № 576.
(ե.հ.կ.) առ. 179. 100—51

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մ. Մկրտչեանց (որդի)

Նախկին ասիստենտ Մոսկվ. Կայս. Համալս. կանանց կլինիկայի։
Կանանց հիւանդութիւններ և մանկաբարձութիւն։
Ռենտգենեան Ֆիզիկական մէթոդներ.
Ընդունելութիւնը՝ երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը ցեր. ժ. 12—2-ը, իսկ երեքշ., հինգշ. և շաբաթ օրերը երեկ. ժ. 5—6-ը։
Բէբուտովսկայա 58. Տելէֆոն 2—30.
(օ. մ.) առ. 755. 10—10

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Թիֆլիսում այսօր բացվում է համագումար, նուիրված մեր երկրի բամբակագործութեան զարգացման խնդիրների քննութեան։

Ողջունում ենք համագումարը, ջերմ ցանկութիւն յայտնելով որ նրան աջողվի պարզել մեր բամբակագործութեան կարիքները և մշակել նպատակայարմար միջոցներ նրա ընդարձակման և բարելաւման համար։

Համագումարը, որ պէտք է տեղի ունենայ սենատոր Է. Վատացիի նախագահութեամբ, բազմաթիւ մասնագէտների գործակցութեամբ և գաւառներից եկած գործնական մարդկանց մասնակցութեամբ, անկասկած լոյս կը սփռի մեր երկրի այդ խոշոր արդիւնագործութեանը նպաստող բոլոր պայմանների վրա և կը պարզի ծրագիր առաջիկայ գործունէութեան թէ պետական մարմինների, թէ գիւղատնտեսական հիմնարկութիւնների և թէ մասնաւոր ձեռնարկողների համար։

Հետաքննին ուսումնասիրութիւնը ցոյց է տալիս, որ բամբակի արդիւնաբերութիւնը ունի կատարելու պատուաւոր դեր մեր արդիւնաբերութեան մէջ և տասնեակ հազարաւոր անմշակ հողեր դառնալու են արգաւանդ՝ բամբակի մշակութեան համար։ Մեր երկիրը այդ արդիւնաբերութեան շնորհիւ ունի աշխատանքի մի աղբիւր և հարստութեան մի ծրար, որի գործադրութեան համար կարևոր են հմտութիւն և ոյժերի կազմակերպութիւն։

Ողջունելով համագումարը՝ մենք կը ցանկայինք, որ նրա միջոցով մեր երկրի մարդիկ կարողանային իւրացնել նախաձեռնութեան ոգի, ձեռնարկութիւն ստեղծելու ընդունակութիւններ և հաւաքական ոյժերով գործակցելու պատրաստականութիւն։

Ցանկանում ենք աջողութիւն։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 հոկտեմբերի

Պետերբուրգ.—Պաշտոնական։ Թագաւոր Կայսրը Գահաժառանգ Արքայորդու ապաքինման առիթով Բարձրագոյնս ներեց գինուոր Բախուրինի ծանր վարմունքը և Բարձրագոյնս հրամայեց կրկին ծառայութեան կոչել նրան։

Միտրոպոլիտ Անտոնիի դրութիւնը առաջվայ նման ծանր է։

Գահաժառանգ Արքայորդու դէմքի գոյնը կրկին փոքր ինչ աւելի լաւ է։

Մադրիդ.—Այսօր առաւօտեան ժամը 11 ու 50 րոպէին մի անյայտ մարդ չորս անգամ կրակեց մինիստր նախագահ Կանալէխասի վրա։ Մինիստրը սպանվեց։ Մարդասպանը կալանաւորվելով ինքնասպանութիւն գործեց։

Հռոմ.—Մադրիդից հեռագրում են, որ Կանալէխասը սպանվեց այն ժամանակ, երբ մտնում էր մինիստրութեան շինութիւնը։ Մարդասպանը անիշխանական էր, 27 տարեկան։

Պետերբուրգ.—Վերջին ժամանակներս տարածվում են սենսացիոն լուրեր, գլխաւորապէս բալկանեան դէպքերի առիթով, թէ իբր միջադէպեր են ծագել զանազան մեծ պետութիւնների միջև և պատրաստվում են գործողութիւններ։ «Россія»-ն առաջնորդող յօդուածում յայտնում է, որ այդ անհեթեթ լուրերը ունեն սաօրեայ բամբասանքների բնաւորութիւն, որին շատ նպաստում են Պետերբուրգի այն հրատարակութիւնները, որոնք չեն քաշվում պատերազմը վերածել սենսացիայի առարկայ, ինչպէս նաև բորսային սպեկուլյանտները։ Լրագիրը մատնանշում է, որ անհանգստանալու համար ամենադոյզն հիմունք իսկ չը կայ։

Կ. Պոլիս.—Իտալական երկրորդ յածանաւը մտաւ Րոդոստո և վերցրեց 84 մարդ, ի թիւս որոց հիւպատոսներին։ Երբ յածանաւն անցնում էր Սիլիվրիայի առաջից, թիւրքական մի զրահանաւ ռմբակոծում էր այդ քաղաքը։

Եկան անգլիական «Գեմպշիր» և աւստրիական «Ադմիրալ» յածանաւերը։

Զինուորական մինիստրութիւնն արգելեց թղթակիցներին այցելել դիրքեր։

Տուլոն. — «Մոնտկալմ» զրահապատ յածանաւը հեռագիր ստացաւ դիմել դէպի Լէվանտի ափերը։

«Ժուլիէն-դէ-լա-Գրավիէր» յածանաւը մեկնեց դէպի Սիրա կղզին։

Լոնդոն.—Այն յուզալի հայեացքը, որ տիրում է ներկայ քաղաքական կացութեան վերաբերութեամբ, և որին համակարծիք են աւստրիական և ռուսական մամուլը, արձագանք չէ գտնում Լոնդոնում։ Ընդհակառակն, այստեղ իրերի վրա նայում են բաւական հանգիստ, որովհետև մեծ պետութիւնները դեռ ևս սերտ շփումն են պահպանում միմեանց հետ, վճռած լինելով չընդդիմադրել այն առանձին հարցի դէմ, որ կարող է պատերազմ բռնկեցնել։

Լոնդոն.—Համայնքների պալատ։ Նիստի վերջը հակիրճ վիճաբանութիւններից յետոյ սկսվեց Բոնբէրի ուղղման քուէարկութիւնը։ Դահլիճում լսվեցին ունիոնիստների բարձրաձայն ցնծագին աղաղակներ, որոնք մինչև քուէարկութիւնը գիտէին կառավարութեան պարտութեան մասին։ Երբ Բոնբէրին վերցրեց արձանագրութիւնը, որ նշան էր թէ ուղղումը ընդունվել է, օպպօզիցիան խանդավառ ցոյց կազմեց։ Ունիոնիստները տեղերից տեղ էին թռչում և գլխարկներ էին նետում օդում։ Միայն մի քանի րոպէից յետոյ յայտարարվեց քուէարկութեան հետևանքը։ Օպպօզիցիայի լիդէր Բոնարլոուն ազդանշան տուեց յաղթական բացագանչութեան։ Անմիջապէս դահլիճ հրաւիրված Ասկվիտը առաջարկեց նիստը փակել։ Այդ առաջարկութիւնը առաջ բերեց նոր ցնծագին բացագանչութիւններ։ Երբ Ասկվիտը հեռանում էր պարլամենտից, օպպօզիցիան բացագանչում էր նրա ետևից. «Ցտեսութիւն, երկիրը սպասում է, որ դուք երբեք այլևս չը վերադառնաք»։

Անմիջապէս նիստը փակելուց յետոյ գումարվեց կաբինէտը։ Կարծիք կայ, որ արևելեան տագնապի պատճառով կաբինէտը չի հրաժարվի։

Րէյտէրը հաղորդում է, որ Ասկվիտի կաբինէտը որոշեց չը հրաժարվել։

Բրիւսէլ.—Պատգամաւորների պալատի նստաշրջանը բացվեց։ Նախագահ ընտրվեց նախկին գլխաւոր մինիստր Սխօլլարտեմ, սենատի նախագահ ընտրվեց բարոն Ֆագէրս։ Պալատի նիստից առաջ մի քանի հազար սօցիալիստներ ցոյց կազմեցին յօգուտ ընդհանուր ընտրողական իրաւունքի։ Պալատում մինիստր-նախագահը կարդաց կառավարական ծրագիրը, որի մէջ զինուորական բարենորոգումը նկատի ունի այն դերը, որ Բելգիան խաղալու է եւրոպական պետութիւնների պատերազմի դէպքում։

Բերլին.—Տեղիս լրագիրները արտատպել են Ժընևի «Սուիսս» հրատարակած այն տեղեկութիւնը, թէ Ժընևում ապրող աւստրիացի պահեստի օֆիցէրները հրաման ստացան հեռագրով ներկայանալ ուրբաթ օրը իրանց զօրամասերում։

Կեօլն. — «Կեօլնիշէ-Ցայտունգին» հաղորդում են Բերլինից. «Բալկանեան ճգնաժամը աւելի խաղաղ ընթացք ընդունեց, որովհետև Աւստրօ-Ունգարիան յայտնեց Սերբիային իր ցանկութիւնների ճշգրիտ բանաձևը։ Այժմ հարկաւոր է սպասել նրանց իրագործմանը։ Եռապետեան դաշնակցութիւնը չէ գրաւում սպառնական դրութիւն, սակայն կը դիմէ ակտիվ գործողութեան, եթէ իրան առիթ տան»։

Բուդապեշտ.—Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը այսօր կէս ժամով ընդունեց Ֆրանց-Ֆերդինանդին, յետոյ արքիդուքսը մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունեց Բերխտոլդին։

Երեկոյեան Բերխտոլդն այցելեց Դանէվին, որ յետոյ ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութեան բաժնի կառավարիչ կոմս Վիկէնբուրգին և խօսեց նրա հետ $1^1/_2$ ժամ։

[illegible] դատապարտում է կառավարութեանը, որի անգործութիւնը առաջ բերեց Արտաքին Մոնգոլիայի կորուստը։ Լրագիրները յորդորում են ազգաբնակութեանը կազմակերպել կամաւոր խմբեր մոնգոլների հետ կռուելու և կառավարութիւնից պահանջում են վճռական քայլեր անել ընդդէմ Ռուսաստանի, չը հրաժարվելով անգամ պատերազմից։

Ազգային ժողովը կառավարութեանը հարցապնդում ուղղեց ռուս-մոնգոլական համաձայնութեան մասին։

Ուլեասուտայ.—(Պատահական)։ Դուչէնի կողմից եկան չինական երկու գունդ հետևակ և հեծելազօր գնդացիրներով ու լեռնային թնդանօթներով։ Մոնգոլ և ռուս վաճառականները երկիւղի մէջ են։ Ռուսական ֆիրմաները ռուս հիւպատոսից օգնութիւն են խնդրում։

Մուկդէն.—Ռուս-մոնգոլական համաձայնութիւնը մեծ գրգռում առաջ բերեց։ Մամուլը քննում է համաձայնութիւնը իբրև ակտիվ քայլ Ռուսաստանի կողմից Հեռաւոր Արևելքում, նախատեսելով Մանջուրիայի մօտակայ գրաւումը, մեղադրում է Ռուսաստանին, որ սա սկիզբն է դնում Չինաստանի բաժանման, յորդորում է կառավարութեանը պատասխանել Ռուսաստանին զինուորական արշաւախումբ Խալխա ուղարկելով, հաւատալով որ ազգը կարող կը լինի պաշտպանել Չինաստանի արժանապատւութիւնն ու տէրիտօրիալ անձեռնմխելիութիւնը։

Սայգոն.—Անամայի ծովափին տայֆունը կործանեց շատ տներ. զոհվեցին 30 մարդ։

Եօկօհամա.—Կայսրը դիտեց նաւատորմը, որ բաղկացած էր 100 ռազմանաւից՝ ճաշ 1200 մարդու մասնակցութեամբ։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԱՇՏՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 հոկտեմբերի

Բէլգրադ.—Եկան 37 կամաւոր կոզակներ։

Պաշիչը մեկնեց Ուսկիւբ։

Ռուս օդագնաց Ագաֆոնովը մեկնեց պատերազմի դաշտը։

Աւստրօ-ունգարական դեսպան Ուգրօնը, վերադառնալով Բուդապեշտից, խօսակցութիւն ունեցաւ Պաշիչի հետ և ասաց, որ Աւստրիան դէմ է Սերբիայի Ադրիատիկ ծովը մուտք ունենալուն Ալբանիայով։ Պաշիչը պատասխանեց, որ մուտք ունենալը կենսական հարց է ներկայանում Սերբիայի համար. դաշնակիցները կը պաշտպանեն Սերբիային մինչև վերջ. ինչ վերաբերում է Աւստրիայի տնտեսական շահերին, այդ հարցը կարող է ենթարկվել քննութեան ապագայում։

Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Պրիլէպի մօտ տեղի ունեցած կռւում սերբերը կորցրին 3000, թիւրքերը՝ 8000 մարդ, սպանված ու վիրաւոր։ Կիչէվօյի մօտ դիմադրութիւն ցոյց տուեց Տէտովօյի փաշան՝ առնաուտների յայտնի պարագլուխ Մէհմէդը։ Երկու կողմն էլ կռւեցին կատաղի կերպով մօտ երեք օր։ Վերջ ի վերջոյ սերբերը թշնամուն փախուստի դարձրին։

Սերբ զօրքերը հանդիսաւորապէս քաղաք մտան, ողջունվելով ազգաբնակութիւնից։ Սերբերը վերցրին 8000 հրացան և շատ փամփուշտ։ Սերբերի կորուստներն են 300, իսկ թիւրքերինը 1200 մարդ սպանված ու վիրաւոր։

Վիէննա.—Լրագիրները հաղորդում են, որ զինուորական մինիստրութիւնը առանձին հեռախօսի գիծ է անցկացրել Դալմացիայի հետ զինուորական նպատակների համար։

Բուդապեշտից հաղորդում են, որ արքիդուքսի Բուդապեշտում մնալը կապ ունի Դանէվի Բուդապեշտ այցելելու հետ։

Քննելով Դանէվի տեսակցութիւնը Բերխտոլդի և գերմանական դեսպանի հետ, նաև Դանէվի ունկնդրութիւնը կայսրից, լրագիրները ենթադրում են, որ Դանէվը կամենում է Բուլգարիայի անունից աջակցել Սերբիայի ցանկութիւններին Ադրիատիկ ծովի նաւահանգստի վերաբերութեամբ, նաև որ նա բանակցութիւններ է սկսել Աւստրիայի հետ Ռումինիայի պահանջների նկատմամբ, որին օգնում է Աւստրիան։

Տեղի ունեցաւ սօցիալ-դեմօկրատների մեծ ցոյց յօգուտ խաղաղութեան։ Պատգամաւոր Բրէյտշէյդէրը խօսեց Աւստրիայի միջամտութեան դէմ, որովհետև Բալկանները պատկանում են բալկանեան ժողովուրդներին։ Ռենները ասաց, որ Աւստրիան ամենաւերեք թշնամի է եղել ժամանակակից զարգացման ու ժամանակակից կարգ ու կանոնի։ Միտինգից յետոյ կայացաւ երթ ի նշան բողոքի պատերազմի դէմ։ Մասնակցում էին 100,000 մարդ։ Նոյն տեսակ ցոյցեր տեղի ունեցան Աւստրիայի համարեա բոլոր քաղաքներում։

Լրագիրները քննում են կայսրի խօսակցութիւնը արքիդուքս Ֆրանց Ֆերդինանդի, զինուորական մինիստրի, գեներալ-շտաբի պետի հետ։ «Նէյէ-Ֆրէյէ Պրեսսէն» ասում է, որ միապետութիւնը ծանր ճգնաժամի մէջ է։

«Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէն» հակառակ իր այն յօդուածի, թէ Ռուսաստանը կաշկանդվում է սերբերին աջակցելու մէջ Ադրիատիկ նաւահանգստի հարցում, հաղորդում է, յենվելով դիպլոմատիական աղբիւրի վրա, որ սերբերին մատնանշված է Պետերբուրգից, թէ Աւստրիայի հետ միջադէպ լինելու դէպքում նրանք պէտք է յոյսերը սոսկ իրանց վրա դնեն։

«Ֆրեմդէնբլատտ» ասում է. «Աւստրօ-Ունգարիան լիովին գիտակցում է բալկանեան պետութիւնների տնտեսական ու քաղաքական ինքնուրոյնութիւնը և հասկանալի է գտնում Սերբիայի ձգտումը նաւահանգիստ գտնել իր արտահանութեան համար՝ միակ սահմանափակութեամբ, որպէս զի նա չը գտնվի Ադրիատիկ ծովում»։ Լրագիրը հաւատում է, որ ռուսական և սերբիական մամուլը վերջ ի վերջոյ կը գնահատեն Աւստրօ-Ունգարիայի համ-

բերատարութիւնը, որ չէ հրաժարվել այն սկզբունքից, թէ պէտք է յարգել ուրիշների իրաւունքները, պաշտպանելով հանդերձ սեփականը։

«Ցէյտը» հաղորդում է, որ Բուդապեշտ է եկել ռումինական նախկին մինիստր-նախագահ Կարպը յատուկ յանձնարարութեամբ՝ բերելով հետը Կարլ թագաւորի անձնական նամակը յանուն Ֆրանց-Յովսէփ կայսրի։

—

Ուսկիւբ.—Կումանովօյի կուից յետոյ Ֆէհտի-փաշան և Ջավիդ-փաշան փախան Տէտօվօ։ Նրանց միացաւ Պրիզրէնի միւթէսարրֆ Մեհմէդ-փաշան։ Զօրքը դիմեց դէպի Կիչէվօ։ Տիտօվօյի և Գօստիվարի զօրքերը անձնատուր եղան առանց դիմադրութեան Ջայասի մօտերը։ Ապա թիւրքերը մի շարք կռիւներից յետոյ նահանջեցին դէպի Բիտօլիա։ Սերբերը կորցրին 330 մարդ սպանված։ Հոկտեմբերի 24-ին Ալինցէի և Զագօրանի միջև տեղի ունեցաւ խոշոր ճակատամարտ։ Վճռական ճակատամարտ սպասվում է Բիտօլիայում։

—

Պարիզ.—Ֆրանսիական հասարակական կարծիքը միաբերան ընդունում է, որ Սերբիայի պահանջները պէտք է ըստ հնարաւորութեան գոհացումն ստանան, որ կոմպրոմիս կարելի է կայացնել և կարելի է գտնել։

Արմատական և սօցիալիստական մամուլի մի մասը կտրականապէս դէմ է համաեւրոպական պատերազմին սերբիական շահերի պատճառով։ Ֆրանսիական ղեկավար շրջանները յոյս ունեն, որ Աւստրիան անկանօն քայլեր չի անի, որ ընդհանուր քննութեամբ կարելի կը լինի հաշտեցնել աւստրիական և սերբիական շահերը ներկայ կացութեան մէջ։

—

Սօֆիա.—«Միրը» հաղորդում է, որ Ադրիանուպօլսի զօրքերը երեկոյեան փորձեցին դուրս գալ դէպի հիւսիս-արևմուտք, սակայն յետ մղվեցին բօլգարական արտիլէրիայի սպանիչ կրակից։

«Միրը» գրում է. «Բալկանները բալկանեան ժողովուրդների համար» բանաձևը ազատութիւն է տալիս բոլոր ազգութիւններին, ի թիւս որոց և ալբաններին։ Չը պէտք է մոռանալ, որ թիւրքական տիրապետութիւնը ոչնչացնելու նման դաշնակիցների բուռն ցանկութիւններից մինն էլ հանդիսանում է ազատել Բալկանը ամեն տեսակ օտարազգի խնամակալութիւնից։ Բալկանեան հարցի արդարացի լուծումը՝ կարող են ցանկել կուռ սերմ, որին հազիւ թէ դիւրին լինի չեզոքացնել»։

Ստացված է հետևեալ հեռագիրը Սերէսից. «Երեք ժամվայ կռւից յետոյ՝ հոկտեմբերի 26-ին թիւրքերը նահանջեցին դէպի Սալօնիկ, հետապնդվելով բօլգարներից։ Այդ ժամանակ տեղեկութիւն ստացվեց յունական երկրորդ գումարտակի հրամանատարից, որ Սալօնիկն անձնատուր եղաւ յոյներին։ Արքայազներ Բօրիսը և Կիրիլը կռւի ամբողջ ժամանակ հետևում են պատերազմական գործողութիւններին։ Զօրքի ոգևորութիւնը աննկարագրելի է»։

—

Աթէնք.—Պրինցուհի Սօֆիան, Վէնիզէլօսը և օտարազգի զինւորական գործակալները գահաժառանգի հրաւէրով մեկնեցին Սալօնիկ։

Գահաժառանգը առաջարկեց օտարազգի նաւերի նաւաստիներին հեռանալ Սալօնիկից և վերադառնալ Աթէնք։

«Սապունզակիսը» հաղորդում է, որ յոյները գրաւեցին Պենտէպլիգադիա բերդը իր շրջակայքով։

Ուժեղ հեղեղները խզել են հաղորդակցութիւնը Պէլօպօնէսի հետ՝ փչացնելով երկաթուղագիծը։

Ամերիկայից եկան նորից 1139 պահեստի զինւորներ։

—

Պրագա.—Կայացաւ բալկանեան պետութիւններին համակրական ցոյց։

—

Սէբէնիկօ.—Կայացաւ սերբ-խորվատական մեծ հանդէս ի պատիւ բալկանեան պետութիւնների։ Քաղաքը զարդարված է դրօշակներով։

—

Կիէվ.—Դուման յօգուտ վիրաւոր բօլգար զինւորների յատկացրեց 4000 ր., սերբ, յոյն և չեռնօգօրցի զինւորների օգտին՝ 2000 ր.։

—

(Լրագիրներից)

Դաշնակիցները վճռեցին, որ Կ. Պօլիս կը մտնեն Ֆէրդինանդ, Պետր, Նիկօլայ և Գէօրգ թագաւորները իրանց գեներալ-շտաբների հետ և կը հռչակեն այստեղ բալկանեան ֆեդէրացիա։ Միւս կողմից տեղեկութիւն կայ, որ Կ. Պօլսում Ֆէրդինանդը իրան կայսր կը յայտարարէ Սիմէօն երկրորդ անունով։ Հին Սօֆիայի տաճարի մէջ առաջին անգամ 1452 թւից յետոյ՝ կը կատարվի հանդիսաւոր մաղթանք։ Ապա տեղի կունենայ համադաշնակցական զօրքերի փայլուն զօրահանդէս։

—

Ցոյների զանազան կռիւներում ձեռք ձգած պատերազմական աւարը գնահատվում է 15 միլիօն ֆրանկ։

—

Հաստատվում են այն լուրերը, թէ Անգլիան գրաւելու է Սիրիան։

—

Պետերբուրգում սլաւօնական ճաշին կայացվեց հետևեալ բանաձևը. «Ռուսաստանը, յանուն քաղաքակրթութեան, պէտք է հոգայ պահպանելու Կ. Պօլսի գեղարուեստի յիշատակարաններն ու հարստութիւնները խուժանի կործանումից»։

—

«Н. Вр.»-ի թղթակիցը ճշդում է այն հաւանական տեղեկութիւնը, որ Կ. Պօլսում թիւրք խուժանը և փախստական պարտված զինւորները քաղցի պատճառով կարող են առաջ բերել քրիստոնեաների ջարդ։

—

Կ. Պօլսից տեղեկացնում են, որ զինւորական շրջանների և զինւորական մինիստրի միջև ծագել է տարաձայնութիւն, որովհետև առաջինները, յենվելով երիտասարդ-թիւրքերի աջակցութեան վրա, պնդում են պատերազմը շարունակել մինչև ծայրայեղութիւն։ Մինչդեռ դրա դէմ է կաբինէտը, որը ամենայն հաւանականութեամբ այս օրերս կը ներկայացնի իր հրաժարականը։ Երիտասարդ-թիւրքերը եռանդով ազգայնականութեանը կոչ են անում պաշտպանել Ղուրանը, հայրենիքը և խալիֆաութը։

—

Բերլինում տեղեկութիւն է ստացվել, որ թիւրքերը Չաթալջայի մօտ սոսկալի ջարդ են կրել և փախչում են մայրաքաղաք։ Հաւանական է թւում, որ բօլգարական զօրքերը կը գրաւեն Կ. Պօլիսը։

—

Պետերբուրգում հեռագիր է ստացվել, որ Աւստրիան պատրաստակամութիւն է յայտնել զիջել, եթէ Սերբիան սոսկ առևտրական նաւահանգիստ կամենայ Ադրիատիկ ծովում։

—

Պուանկարէն տեղեկացրեց Սազօնովին, որ բալկանեան հարցի առիթով կօնֆերէնցիան գումարվելու է Բրիւսէլում։

—

Կ. Պօլսի բոլոր դեսպանատները պաշտպանվում են զօրքերով և գնդացիրներով։ Եւրոպացիք փախչում են նաւերը։ Ղալաթիան, Կ. Պօլսի մի մասը, այրվում է։ Խուժանը սպառնում է հրդեհել Սօֆիայի տաճարը։

—

20,000 յոյն զինւոր Դէդէ-Աղաչից գրաւելու են Դարդանէլը ցամաքի կողմից և բանալու են յունաց նաւատորմի ճանապարհը դէպի Բօսֆոր։

—

Թիւրքերը վերջնականապէս ջարդվեցին Չերքէս-քեօյի մօտ։

—

«Нов. Вр.»-ին հաղորդում են, որ Թիւրքիան անմիջապէս Բօլգարիային է դիմել խնդրելով հաշտութիւն կնքելու մասին։

Կ. ՊՈԼՍԻ ՊԱՏԵՐԻ ԱՌԱՋ

—

Վիէննայից «Рус. Вѣд.»-ի յատուկ թղթակիցը հաղորդում է, որ, ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, բօլգարներն արդէն գրաւել են Սան-Ստեֆանօն, 2 օրվայ կռւից յետոյ թիւրքերին դուրս են մղել Չաթալջայի դիրքերից, գրաւել են Ռօդօստօն և իրանց դրօշակը բարձրացրել Մարմարա ծովի ափին։

Տեղական շրջանների կարծիքով, այդ բանն արդէն եւրոպական միջնորդութեան անհրաժեշտութիւնն է առեղծում։

Խօսքն արդէն ոչ թէ բալկանցիների վեռաբերմունքի մասին է, այլ հերթական է դարձել եւրոպական արմատական հարցը Կ. Պօլսում։ Բօլգարացիների մտադրութիւնների մասին եղած տեղեկութիւնները չափազանց հակասական են։ Մի տեղեկութեան համաձայն՝ Ֆէրդինանդը կատեգօրիկ յայտնել է, որ ինքը մտադիր է Կ. Պօլիս մտնել, իսկ այլ տեղեկութիւններով՝ նա մտադիր է շրջակայքը գրաւելով բաւականանալ՝ հաշւի առնելով պետութիւնների անբարեացակամութիւնը։

Տեղական հաղորդագրութիւնների համաձայն, Ֆրանսիան և Անգլիան տեղեկացրին ի գիտութիւն Ֆէրդինանդի, որ Կ. Պօլիսը լիովին տիրապետելու մասին խօսք անգամ լինել չէ կարող, բայց և նրա ժամանակաւոր գրաւումն էլ նոյնպէս դժգոհութիւն կը յարուցանի։ Հեռագրում են, որ քիւրդերը բարձրաձայն յայտնում են, թէ երբեք չի աջողվի Այա-Սօֆիայի վրա խաչ տնկել։ Բօլգարները միայն... մոխիր կը գտնեն Կ. Պօլիս մտնելը կը յաւերժացվի յաւիտեան յիշատակելի մի հրդեհ առաջ բերելով։

Մայրաքաղաքում հանգստութիւն պահպանելու գործով խիստ մտատանջ դրութեան մէջ են։ Մանաւանդ երկիւղ են կրում ջարդված բանակից։ Փախած թիւրք զինւորները Ռօդօստօյում անխղճաբար կոտորեցին քրիստոնեայ բնակիչներին։ Վախենում են մայրաքաղաքում ևս նոյնը կրկնվի։

Լուրերի համաձայն, պալատն ու մինիստրները արդէն տեղափոխվեցին Փոքր-Ասիայի ափը և գանձարանն էլ հետը տարան։

Օտարերկրացիներն ապաստանում են պահականաւերի վրա։ Օտարազգիներին պատկանող գիշերօթիկ ուսումնարանների աշակերտուհիներին տեղափոխեցին անգլիական յաժանաւը։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 25 հոկտեմբերի

Ընդհանուր Պարսկաստանի հետ Ատրպատականը և նրա գլխաւոր քաղաք Թաւրիզը խանգված ցնծութեան մէջ են այսօր այն գերագոյն պատճառով, որ օսմանեան զօրքերը 2—3 օր առաջ դատարկեցին երկու տարուց ի վեր գրաւված սահմանի հողերն ու հեռացան միշտապէս. Նշանակում է՝ անյայտացաւ ծանր կօշմարը, որ նստած կար պարսիկ ժողովրդի ու կառավարութեան սրտի վրա՝ պատճառելով խիստ նեղութիւն և ապագայ աղէտի մտատանջութիւն։

Ատրպատականի ընդհանուր նահանգապետ Սիփէհդարը-Ազամի երէկվայ զեկուցագիրը Թաւրիզի պատերի վրա՝ աւետում էր ժողովրդին թիւրքաց զօրքերի Ատրպատականի սահմաններից քաշվիլը՝ Կ. Պօլսում պարսկական դեսպանի Բ. Դրան ներկայացրած վերջնագրի հիման վրա, զինւորական ուժերը սահմանից հեռացնելու նկատմամբ։ Թիւրքաց կառավարութիւնը, ուշադրութեան առնելով անտարակոյս բալկանեան դաշնակիցների մղած աջող պատերազմները և Պարսկաստանի թիկունքին մօտիկ ռուսաց պատրաստ սպառազինված զօրութիւնը, խոհեմութիւն համարեց անխօս թողնել արդէն գրաւած վայրերը՝ Բաբանդուզի, Ուրմիայի, Սօուջ-Բուլաղի, Խօյի և այլ շրջաններում, ու մտնել իր երկիրը առանց նոր բարդութիւնների տեղիք տալու։ Ինչպէս արդէն յայտնի է, սահմանային յանձնախմբի խորհրդակցութեան եզրակացութիւնն ևս նպաստաւոր չէր թիւրք կառավարութեան արած պահանջների տեսակէտից, և՝ իր ժամանակին՝ յանձնախմբի եզրակացութիւնը արժանացել էր Բ. Դրան մերժմանը։

Օսմ. զօրամասերի մեր սահմաններից հեռանալովը, ըստ երևոյթին, պարսից կառավարութիւնը իրան ազատեց արտաքին մի մեծ վտանգից, և այժմ կանգնած է ներքին խլրտումների հանդէպ, որոնց ճնշելն ու երկրում բարեկարգ մի կացութիւն առաջ բերելը անհնարին բան չէ, եթէ, սակայն, կառավարութիւնը անկեղծ ջանքեր ի գործ դնէ նպատակայարմար կազմ ունենալու, որը ձեռնհաս լինէր երկիրը փոքր առ փոքր խաղաղեցնել ու նրա բարգաւաճման մասին մտածել։

Ընդհակառակը ի՞նչ է ներկայացնում այս րօպէիս Պարսկաստանի հարաւը, ինքը մայրաքաղաք Թէհրանը։ Ըմբոստ տարրերը պահում են իրանց գոյութիւնը։ Սալար-ուդ-Դօվլէն միշտապէս պատիժ պատուհաս դարձած՝ սպառնում է մայրաքաղաքին, մինչդեռ գլուխը կորցրած կառավարութիւնը նրա զօրութիւնը ճնշելու ուժի և դիրքի մէջ չէ այսօր։ Ի՞նչ կը լինի Պարսկաստանն ու նրա ապագան—դժուար է որոշ բան ասել։

Թէպէտ և հացահատիկի առատութիւնն այս տարի Ատրպատականում մասնաւորապէս առասպելական չափերի հասած է պատմվում, սակայն Թաւրիզում հացի շուկան մնացել է նոյն անկարգ վիճակի մէջ։ Հացի տեսակը վատ, գինը թանգ, և օրէ-օր թանգանալու հետամուտ է ցորենը, չը նայած առատօրէն մտնում է քաղաք։ Մինչև հիմա ոչ մի ուշադրութիւն չարվեց ի մասնաւորի Սիփէհդարը-Ազամի կողմից, որից շատ մեծ բաներ էր սպասում ժողովուրդը։ Շատ ու շատ անգամ է գրվել «Մշակի» էջերում, որ Պարսկաստանը հացի երկիր է. ժողովուրդը դրանով է ուրախ և հանգիստ և դրանով է թշւառ ու յուզված։ Այս կէտը չը կարողացան հասկանալ մեծատիտղոս դատաւորները։ Միևնոյն հասկացողութեան մէջ է մնացել երևի նաև Սիփէհդարը, որ հեղհեղէ կորցնում է իր հմայքը և հասարակութեան աչքում։ Ցաւալի է արձանագրել, որ նորեկ նահանգապետը իր գոյութիւնը չը փառաւորեց հակառակ ակնկալութիւնների և դժուար թէ այս կերպով լաւ հետք թողնէ իր ետևից, քանի որ նա թոյլ և անտարբեր երևս է ցոյց տալիս հասարակութեան ընդհանուր գործերի վերաբերութեամբ առ հասարակ։ Հասարակութիւնը հրճւանքով է յիշում Շուջա-ուդ-Դօվլէի կտրուկ և օգտակար գործունէութիւնը՝ համարելով նրան երկրի զաւակ և գիտակից անձնաւորութիւն։

Առ հասարակ ռուսաց համակրանքն ևս Շուջա-ուդ-Դօվլէի կողմն է երևում։ Ասում են՝ Սիփէհդարի և Շուջա-ուդ-Դօվլէի յարաբերութիւնները այնչափ էլ մտերմական չեն, որի համար և տուժում են գործերն և հասարակութիւնը։

Ինն ամիս է, որ Ստեփան Ստեփանեանցը ապաստանել էր Թաւրիզի թիւրքաց հիւպատոսարանում դեկտեմբերեան դէպքերի առիթով։ 5 օր առաջ փախուստ տուեց ծածուկ՝ հաւանօրէն Թիւրքիա։ Փախստականն ազատվեց կախաղանի սարսափից։

Հայկազուն

ՊԱՐՍԿ-ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ*)

II

Նոր-Ջուղա, 10 հոկտ.

Վերջերս Թէհրանի ազգային խորհուրդը, կամ ըստ իրանց՝ «հայոց համայնական վարչութիւնը» մի շրջաբերական-կոչ հրատարակեց Պարսկ-Հնդկաստանի թեմի հայութեան ուղղված, որով յորդոր է կարդում «ուժեղ դիմումներ անել Էջմիածին և պահանջել», որ առաջնորդներն ապագայում ընտրվեն թեմիս հայ ժողովրդի կողմից։ Միևնոյն ժամանակ յայտնում է, որ իրանք՝ ազգ. խորհրդի անդամները՝ արդէն այդ իմաստով դիմումներ արել են Էջմիածին և յոյս են տածում, որ Պարսկ-Հնդկաստանի «բոլոր վիճակները» կը հետևեն իրանց օրինակին։

Արտաքինից դատելով և սկզբունքային տեսակէտից վերցրած, մարդ միայն հիանալ կարող է այս կոչի վրա։ Սակայն թափանցելով կոչի հեղինակների ոգու և միջավայրի մթնոլորտի մէջ, մարդ կամայ-ակամայ այլ համոզմունքի է յանգում։

Այդ կոչը եթէ անկեղծ ցանկութեան և մաքուր մօտիւների արտայայտութիւն լինէր, պէտք էր նախ և առաջ խորհրդակցել թեմիս առաջնորդական խորհրդարանի հետ և նրա գիտութեամբ միայն այդ խնդիրը հրապարակ հանել։ Երկրորդ, ամբողջ լայնածաւալ թեմի տրամադրութեանը քաջ իրազեկ լինելուց յետոյ միայն՝ պատշաճ էր իրանց կողմից դիմումներ անել Էջմիածին։

Թէ այսպէս և թէ այնպէս, մենք այդ դիմումը կամ «պահանջը» աւելորդ ենք գտնում՝ հետևեալ պատճառներով։ Նախ՝ Պարսկ-Հնդկաստանի թեմը ունենալով չորս նշանաւոր կենտրոններ (Նոր-Ջուղա, Թէհրան, Հնդկաստան և Ջավա), անկարելի է որ համաձայնութեան գայ միևնոյն անձնաւորութեանը քուէ տալու որպէս առաջնորդի։ Երկրորդ՝ յիշեալ կենտրոնները միմեանցից հեռացած և կտրված լինելով Էջմիածնից՝ ոչ մի եպիսկոպոսի չեն ճանաչում և բնականաբար չեն էլ կարող ընտրութիւն անել։ Իսկ հայ թերթերով էլ հօ, փառք Աստուծոյ, առաջնորդվել չէ կարելի, որովհետև հայ մամուլի մէջ մաքուր հոգևորական չունենք։ Երրորդ Պարսկ-Հնդկաստանի թեմը լինելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անձնական թեմը, հետևաբար, դժուար թէ Էջմիածինը իր այդ մենաշնորհը զիջէ Թէհրանի ազգային խորհրդին։

Սակայն թողնենք այս. դառնանք կոչի ատաղձին, որ միանգամայն փոխում է տեսարանը։ Այդ կոչով Թէհրանի ազգ. խորհուրդը նպատակ ունի.

1) Գերիշխող հանդիսանալ առաջնորդական ընտրութեան գործում.

2) Իր սիրելի մի դաշնակցականի թեկնածութիւնը առաջ քշել.

3) Իրագործել Այվազեանի հնաւոր ծրագիրը, այն է Պարսկ-Հնդկաստանի թեմի հոգևոր իշխանութեան աթոռը Նոր-Ջուղայից փոխադրել Թէհրան։

Նպատակներ, որոնք ընդ միշտ մնալու են նպատակներ։ Ինչո՞ւ. Որովհետև, նախ՝ Էջմիածինը գիտէ յարգել Նոր-Ջուղայի ձայնը, այն Ջուղայի, որ ժամանակին կաթողիկոսներ էր տալիս իրան։ Երկրորդ՝ ապագայ առաջնորդը եթէ մի րօպէ կը մոռանայ Այվազեանի գլխի անցքը և կուսակցական հովերով գալու կը լինի, պէտք է նախ իր պաշտօնի «հոգոցը» ասէ Էջմիածնում և ապա միայն ձեռք առնէ դէպի իր աթոռը ճանապարհորդելու գաւազանը։ Երրորդ՝ Նոր-Ջուղայեցին բնաւ դէմ չէ Թէհրանում առաջնորդ կամ նոյն իսկ պատրիարք էլ լինելուն, եթէ այդ մեծախօս թէհրանցին ձեռքը տանէ դէպի իր քսակը և հոգայ առաջնորդարանի ծախքերը։ Իսկ եթէ Թէհրանի յոյսը Ջուղայի վրա է, որ տեղիս Ամենափրկչեան վանքը իր կալուածքներով ու եկամուտներով հոգայ Թէհրանում բազմած առաջնորդի կարիքները, այդ զուր յոյս է և միանգամայն ծիծաղելի։

Ո՞ր Նոր-Ջուղայեցին կամ հնդկահայը թոյլ կը տայ, որ իր արիւն-քրտինքով վաստակած և յետոյ Նոր-Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքին նուիրաբերած կամ կտակած այս ու այն կալուածքի կամ դրամագլխի արդիւնքը փոխադրվի Թէհրան։ Թէ տեղացի և թէ Հնդկաստան գաղթող նոր-Ջուղայեցիները իրանց լուման նուիրել են միմիայն իրանց հայրենիքի վանքը շէն ու պայծառ պահելու և ոչ Թէհրանի։ Այդպէս են համարեա բոլոր կտակների ոգին, որոնց մէջ շեշտված է յատկապէս. «Այն հոգևոր իշխանութեան, որի աթոռանիստն է Սպահան քաղաքի Նոր-Ջուղա աւանը», կամ «այն Ամենափրկչեան վանքին, որ գտնվում է Նոր-Ջուղայում և հպատակում է Արարատեան լեռան ստորոտում գտնվող Էջմիածնի գահին»։

Եւ այսպէս՝ մեր Ամենափրկչեան վանքը իր երեք դար գոյութեամբ պահվել ու պահպանվել է միմիայն Նոր-Ջուղայեցիների (թէ տեղացի, թէ Հնդկաստան գաղթած) նուիրաբերութեամբ, մինչև որ հիմա ապահովել է իր ապագան։ Իսկ այդ բանում բնաւ մասնակցութիւն չէ ունեցել Թէհրանը։ Նոյնիսկ առաջնորդի ժամանակաւորապէս Թէհրան գնալ-գալու ծախքը վճարվել է տեղիցս։

Ուրեմն հեռու այդ ցնորքից, ով Թէհրանի խորհուրդ։ Այվազեանը եթէ հնարաւոր գտնէր այդ բանը, վաղուց արդէն իրագործած կը լինէր. գոնէ այն պատմական ցոյցից յետոյ, երբ բացի դաշնակցական «տղերքից»՝ ուրիշ ոչ մի Ջուղայեցի հլումուտ չունէր վանքը։

Նոր-Ջուղայեցիներս երբեք արձագանք չենք տալու Թէհրանի «կոչերին», այլ առաջնորդ. խորհրդարանով և քահանայական դասով աղերսելու ենք Վեհ. Կաթողիկոսից ուղարկել մեզ համար մի անկուսակցական, ինքնուրոյնութիւն ունեցող և վարչագէտ առաջնորդ, որի գժվիզը լինի իր այս տարագիր հօտը «ի վայրի դալարւոջ բնակեցուցանել և առ ջուրս հանգստեան սնուցանել»։

Նոր-Ջուղայեցի

*) Տես «Մշակ» № 242.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶԱՍՏՈՒԱԾԸ (ՄՕԼՕՔ)

—

Ինքնըստինքեան հասկանալի է, որ երբ սկսվում է զինված դիմադրութիւն, երբ ժողովուրդները պատերազմի են եկնում, ամենի համար էլ պարզ է լինում, որ այդ ժողովուրդները մեծ զոհեր պիտի մատուցեն պատերազմի Աստուծուն։ Եւ երբ մամուլը լուրեր է հաղորդում յաղթութիւնների կամ պարտութիւնների մասին, ընթերցողները գիտեն, որ այդ տեղեկութիւնների տակ ծածկված են արեան ծովեր, արցունքի հեղեղներ և կործանված բարօրութիւններ։

Ցընթացս կէսդարվայ՝ պատերազմների սպանվել են աւելի քան երկու միլիօն մարդ, այս թւին չը միացնելով դեռ շատ ու շատ պատերազմներում ընկածներին։ Ցիշենք կովկասեան պատերազմները, Միջին Ասիա ուղարկված արշաւախումբը, իտալ-հաբէշական, անգլ-տրանսվալեան և ուրիշ բազմաթիւ արշաւանքները, և մեզ համար հասկանալի կը լինի, որ երկու միլիօն դիակների գումարը չափազանց փոքր է՝ գնահատելու համար յիսուն տարվայ ընթացքում պատերազմին մատուցված բոլոր մարդկային զոհերը։

Անհրաժեշտ է առաջ բերել նաև այն ծախսերը, որոնք՝ պատերազմող պետութիւնների պաշտօնական տուեալների և նրանց բիւջէական տեղեկութիւնների համաձայն՝ գործադրվել են միայն պատերազմի ժամանակ, հէնց միմիայն պատերազմներ մղելու վրայ հաշւի չառնելով բազմաթիւ տարիների ընթացքում զինված ուժի պահպանման վրա, ծախսված ահագին գումարները։

Ահա վերջին դարի ընթացքում զանազան պատերազմների մօտաւորական արժողութիւնը.

Նապօլէօնեան . . .	6.187,500,000 ր.
Ռուս.-թիւրքական . .	187,500,000 »
Ալժիրական	450,000,000 »
Սպան. և պօրտուգալ.	468,500,000 »
Կանադական. . . .	20,625,000 »
Քաֆրական	18,750,000 »
Մեքսիկական. . . .	108,750,000 »
Չինական. . . .	82,500,000 »
Ղրիմական. . . .	2.850,000,000 »
Իտալական	562,500,000 »
Ամերիկ. ներքին . .	9,375,000,000 »
Հաբէշական	80,625,000 »
Պարագվայական . .	450,000,000 »
Ֆրանս.-գերմանական .	5.812,500,000 »
Աշանտիական. . . .	10,125,000 »
Կենտրոն.-ասիակ. պատ.	421,875,000 »
Ռուս.-թիւրքական . .	2.250,000,000 »
Աւղանական և Զուլ .	159,375,000 »
Սուդանական . . .	39,375,000 »
Մադագասկարեան . .	39,375,000 »
Իտալ-հաբէշական . .	215,625,000 »
Կուբայական . . .	1,875,000,000 »
Տրանսվաալական . .	1.500,000,000 »
Չին-եապօնական . .	562,500,000 »
Գումարն է. .	42,729,000,000 ր.

Սակայն այդ պատերազմ կոչված չարիքից ժողովուրդների կրած իսկական կորուստներն անհամեմատ աւելի են։ Փորձենք զեղջել այն վնասները, որոնց ենթակայ է ժողովուրդն արդիւնաբերութեան քայքայման պատճառով, ամեն օր ահագահ գին ունեցող արժէքութիւններ արտադրող միլիօնաւոր բանւորների պատերազմի գնալովը, այն հետևանքները, որ իւրաքանչիւր պատերազմ թողնում է երկրում՝ աշխատելու ընդունակութիւնը կորցրած՝ ահագին թւով վիրաւորներ, առաջացնում հարիւր հազարաւոր զոհեր կլանող տարափոխիկ հիւանդութիւններ, պատերազմի պատճառած՝ քաղաքացոց մասնաւոր կեանքի քայքայումն և այլն։

Երկար հաշիւների պէտք չը կայ—շատ բան չէ ենթարկվում վիճակագրական հաշւառութեան, և այդ միայն բարոյական ապարէզումը չէ, ինչպէս կեանքի արժէքի պակասումն, յայտնի կոպտանալը և այլն—հասկանալու համար, որ մարդկութեան՝ պատերազմին մատուցած զոհերն ուղղակի անհամարելի են, և բոլոր նրանք, ովքեր կեղծ կամ անկեղծ կերպով ասում են, թէ պատերազմները ծառայում են մարդկու-

…թեան առաջադիմութեանը, հազիւ թէ արդարացի լինէր։

Պատերազմի զէնքերի մասին խօսելով, չէ կարելի չը նկատել և այն, որ տեխնիկայի զարգացման շնորհիւ՝ պատերազմի գործիքները աւելի մահաբեր են դառնում ու թանկանում, և զոհողութիւնների քանակն աճում է ինչպէս երկրի երեսից անհետացած մարդկանց թւի տեսակէտից, այնպէս էլ կապիտալի և նիւթական միջոցների կորստեան տեսակէտից։

Չէ կարելի չը նկատել այն ջլատող փաստը, որ քաղաքակրթութիւնն ամենեին չէ նպաստում պատերազմների թւի կրճատմանը։

Պէտք յիշել, որ համաշխարհային պատմութեան մէջ պատերազմների թիւը հետզհետէ աճում է։

Եթէ մինչև Քրիստոսի ծնունդը հինգ տարւայ պատերազմին մէկ տարւայ խաղաղութիւն էր մաս ընկնում, նրա ծնընդից յետոյ 7 տարւայ պատերազմին էր մէկ տարւայ խաղաղութիւն ընկնում։ Ճշմարիտ է միայն այն, որ Քրիստոսի ծնընդից յետոյ՝ առաջին դարում համեմատաբար աւելի քիչ պատերազմներ տեղի ունեցան. պատմագիրները ընդամենը 33 տարի են յիշատակել որպէս կռւի տարիներ։ Բայց այնուհետև խաղաղութեան տոկոսային տարիներն ըսկսեցին արագարար իջնել և նրանց աճումն այնպէս շուտ փոխվեց ոչ յօգուտ խաղաղութեան, որ խաղաղութեան տարիները միանգամայն արագ կերպով անյայտացան պատմութեան էջերից, և պատմագիրները վերջին հազար տարւայ մէջ չեն կարող մատնանշել գէթ մի տարի, երբ աշխարհիս մի որևէ մասում մարդկային արիւն թափվելիս չը լինէր։

Ահա այդպիսի ժառանգութեամբ մենք թևակոխեցինք քսաներորդ դարը և այս վերջին՝ օդերեւութաբանութեան դարը նախկիններից տարբերվում է միմիայն նրանով, որ ծովի և ցամաքի վրա մարդկանց կոտորելուց զատ՝ նա աւելացնելու է օդում նրանց ոչնչացնելու գործն ևս։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մ. Վերմիշեանի և Ա. Քալանթարի զեկուցումները, որոնք կարդացվեցին Կայսերական Կով. Գիւղատնտ. Ընկ. նոյեմ. 30-ի նիստում, շօշափում էին մեր երկրի վերաբերեալ կարևոր խնդիրներ։

Վերմիշեանը, խօսելով կօօպերացիաների զարգացման մասին Անդրկովկասում և ընդգծելով նրանց օգտակարութիւնը, առաջարկ արեց հիմնելու Ընկերութեան կից յատուկ մի մարմին, որը իր հովանաւորութեան և ղեկավարութեան տակ առնէր կօօպերացիաներ հիմնելու և կազմակերպելու գործը։

Ընդհանուր ժողովը հաւանութիւն տուեց առաջարկին և որոշեց ընտրել մի յանձնաժողով, որը պէտք է մշակի այդ մարմնի կազմակերպութեան ծրագիրը։

Ա. Քալանթարը իր զեկուցման մէջ հաղորդեց տեղեկութիւններ ոչխարաբուծական այն ցուցահանդէսի և համագումարի մասին, որոնք անցեալ սեպտեմբեր ամսին տեղի ունեցան Մոսկվայում։ Ա. Քալանթարը, նկարագրելով ցուցահանդէսի բոլոր մասերը, առանձնակի կանգ առաւ կովկասեան բաժնի վրա և տեղեկութիւն տուեց կովկասեան ոչխարի զանազան ցեղերի մասին, բնորոշելով նրանց արժանիքները և պակասութիւնները։ Նկարագրութեան նիւթ դարձան մազեխ, բօզախ, Ղարաբաղի, լեզգի, Թուշի, Իմերեթիայի, օսի, կարաչայի, նօղայի, ղալմուխի, Դաղստանի և այլ տեսակները։

Զեկուցանողը յայտնեց, որ համագումարը համակրութեամբ է վերաբերվել կովկասեան ոչխարաբուծութեան ուսումնասիրութեան առաջարկին և որոշել է այդ մասին տեղեկացնել երկրագործութեան դեպարտամենտին։

Հանդիսականները հետաքրքրվեցին զեկուցումով և տուին մի շարք հարցեր զեկուցանողին վերաբերեալ կովկասեան ոչխարաբուծութեան։

Ա. Քալանթարը յայտնեց, որ նա Մոսկվայում մասնակցել է նաև սառցաբանական համագումարի զբաղմունքներին և այդ մասին կը զեկուցանի մի ուրիշ ժողովում։

Վերջում Մ. Վերմիշեան հաղորդեց Կախէթիայում երևացած ֆիլօքսերայի մասին վերջին տեղեկութիւնները։

Ժողովը բաւական բազմամարդ էր։ Ներկայ էին մօտ 50 հոգի։ Ն—ն

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ամառային արձակուրդներից առաջ, անցեալ գարնան, Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանի վարչութիւնը իր նախավերջին ժողովներից մէկում որոշեց այս տարւայ սեպտեմբերի 2-ին հրաւիրել ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողով, ներկայացնել ժողովին վարչութեան գործունէութեան հաշիւը, ընտրել նոր վարչութիւն և նոր կազմով սէզօնի բացվելու հետ անցնել գործի։

Անցաւ ամառը, եկաւ և անցաւ պայմանական սեպտեմբերը, ահա անցաւ նաև հոկտեմբերը, բայց վարչութիւնը ոչ միայն դեռ ևս ընդհանուր ժողով չէ հրաւիրել, այլ նրան չէ աջողվում գոնէ վարչութեան մի կանոնաւոր ժողով ունենալու, իր անելիքի մասին խորհրդակցելու։ Իսկ կանոնաւոր վարչական ժողով չունենալու պատճառն էլ այն է, որ վարչութիւն, կարելի է ասել, գոյութիւն չունի։ Վարչութեան անդամների մի մասը կազմից դուրս է եկել միանգամայն իրանից անկախ պատճառով, մի մասը բացակայում է քաղաքից, միւս մասն էլ հէնց ընտրութեան օրից սկսած մոռացել է, որ ինքը գործի համար է ընտրված, և չէ եկել վարչութեան և ոչ մի ժողովին։ Այսպիսով 17 հոգուց կազմված վարչութեան մէջ այժմ մնում են ընդամենը 5—6 հոգի։ Եւ եթէ ուզենք-չուզենք ի նկատի ունենանք և այն, որ նշանակված ժողովներին այս եղածների կէսը ևս բացակայում է ինչ-ինչ պատճառներով, այն ժամանակ պարզ կը լինի, թէ ընդհանուր ժողովը որոշված ժամանակին չը հրաւիրվելու և թէ գործունէութեան չանցնելու պատճառները։ Կիրակնօրեայ կամ սիստեմատիկ դասախօսութիւններ, գրագիտական դասընթացքներ, դասախօսներից կազմված սեկցիայի ժողով, հայկական սեկցիայի կազմակերպումն, ահա հերթական հարցեր, որոնք ընթացք ստանալ չեն կարողանում առանց կենտրոնական վարչութեան կանոնաւոր ժողովների։

Այս բոլորն ի նկատի ունենալով, վարչութեան մէջ մնացող անդամները, ինչպէս յիշված է, հնար չունենալով կանոնաւոր ժողով ունենալու, որոշել են մօտիկ ապագայում ընդհանուր ժողով հրաւիրել յատկապէս նոր վարչութիւն ընտրելու նպատակով։ Այդ ժողովի մասին կը յայտարարվի։

*
* *

Չը նայելով այն հանգամանքին, որ Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան մէջ, առանց ազգային խտրութեան, մտնում են բոլոր ազգութիւնները, բայց և այնպէս նրանց մէջ չէ նկատվում առանձին հետաքրքրութիւն դէպի այդ ընկերութիւնը, որպիսի անհետաքրքրութեան հետևանքը լինում է այն, որ ընկերութեան ընդհանուր ժողովները լինում են սակաւամարդ, բացակայում են ազգաբնակութեան զանազան խաւերի ներկայացուցիչ-անդամներ և ստիպված են լինում այդ սակաւամարդ ժողովից ընտրել վարչութիւն, որի մեծամասնութիւնը, զանազան պատճառներով, չէ մասնակցում վարչական աշխատանքներին. իսկ դրա կրկնակի հետևանքն էլ այն է լինում, որ ընտրութեան օրից դեռ մի ամիս էլ չանցած, մենք ունենում ենք դեռ չը կազմակերպված, բայց արդէն կազմալուծված վարչութիւն... Այս նոյն դրութեան մէջ է և այժմեան վարչութիւնը։

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է, որ առաջիկայում կայանալիք ընդհանուր ժողովին ներկայ լինէր գործի բաղդով հետաքրքրվող և նրա առաջադիմութեան նախանձախնդիր անդամների մեծ բազմութիւն։ Չը պէտք է թոյլ տալ, որ ժողովրդական համալսարանի նման մի համակրելի և օգտաւէտ հիմնարկութիւն անտարբերութեան զոհ դառնալով անգործունէութեան մատնվի և գոյութիւն ունենայ միայն կանոնադրութեան մէջ։

Շատերը իրանց դէպի այդ հիմնարկութիւնը ցոյց տուած անտարբերութիւնը արդարացնում են նրանով, որ «վարչութիւնը ոչինչ չէ շինում»․ սակայն մի՞թէ այդ վարչութեան ընտրողը ինքը հասարակութիւնը չէ։ Եւ ինձ թւում է, թէ որքան մի վարչութիւն մեղաւոր է իր սակաւարդիւնք գործունէութեան համար, նրանից ոչ սակաւ չափով մեղաւոր է և այն հասարակութիւնը, որ չէ կարողանում տալ վարչութեանն այնպիսի գործասէր անդամներ, որոնք իրանց կոչումը ըմբռնելիս լինեն ոչ թէ «ընտրվելու», այլ ստանձնած պաշտօնը բարեխղճաբար կատարելու մէջ։

Այս չը պէտք է մոռանան առաջիկայ ժողովի ընտրողները։ Բ. Մ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Եկեղեցին յանձնված իր նախկին տէրերին

Թէօդոսիա, 24 հոկտեմբերի

Ահա ճիշդ մի ամիս է (սեպտ. 24-ին), ինչ տեղիս հայ-կաթօլիկներն ստացան Ներքին Գործերի Մինիստրութեան վճռական գրութիւնը, որով տեղիս հայ-կաթօլիկների մայրենի եկեղեցին կրկին յանձնվում է իրանց, որը մի տարի առաջ բռնի կերպով յափշտակված էր՝ Տիրասպոլի լատին հոգևոր իշխանութեան կողմից։ Այս առիթով անչափ ու անսահման է հայ-կաթօլիկ եղբայրների ուրախութիւնը, որոնց մի ամբողջ տարի Յազկերտի ժամանակւայ նման արգելված էր իրանց սեփական եկեղեցում մայրենի լեզուով երգել, մայրենի լեզուով կարդալ և մայրենի լեզուով աղօթել, այդպիսով զրկված մնալով մի շարք հոգևոր մխիթարութիւններից։

Եկեղեցու յետ ստացման գործում շնորհիւ իրանց եռանդուն գործունէութեան առանձնապէս աչքի ընկան ու գովասանքի արժանացան տեղական հոգևոր հովիւ՝ հ. Տիմոթէոս վ. Տէր-Կիւլեան, երեցփոխ Միքայէլ Դեմիրճի, Յակոբ Նազարեան և ուրիշ մի քանի ազգային երևելիներ։

Հէնց յատկապէս այդ գործով հ. Տիմոթէոս վ. Տէր-Կիւլեանը երկու անգամ Պետերբուրգ գնաց ու չորս ամիս այդ առիթով այնտեղ մնալով ու շարունակ իր արդար պահանջի համար մինիստրութեան դռները բաղխելով կարողացաւ իր խնդիրը լսելի դարձնել ու գործը աջողութեամբ պսակելով վերադառնալ Թէօդոսիա, ուր գրկաբաց իրան էր սպասում իր հօտը։

Կիւրեղ ս. Աբգարեան

—

Կայսերական մաղթանք

Կոկանդ, 21 հոկտեմբերի

Այսօր պատարագից յետոյ Նորին Կայսերական Մեծութեան գահակալութեան տօնի առիթով և Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Թագաժառանգի առողջութեան համար կատարվեց մաղթանք, ներկայութեամբ ուսուցչական կազմի, դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիների և ժողովրդի։

Պատարագին երգում էր քառաձայն խումբը ղեկավարութեամբ խմբապետ ուսուցիչ Ա. Տէր-Մկրտչեանցի։

Գ. Մանուչարեան

—

Սիմֆերոպոլի հայ հասարակական գործերից

Սիմֆերոպոլ, 15 նոյեմ.

Սեպտեմբերի 30-ին տեղիս հայոց եկ.-ծխ. ուսումնարանի դահլիճում կայացաւ ծխ. ժողով, որը պէտք է քննէր և հաստատէր, Աղքատախնամ Հոգաբարձութեան 1910—1911 թ. հաշիւները և 1912 թ. նախահաշիւը։

Աղքատախնամ Հոգաբարձութեան նախագահ Ն. ք. Նալբանդեան, բանալով ժողովը, առաջարկեց ընտրել ժողովի նախագահ. միաձայն ընտրվեց Խ. Քայալեան։

1) Նախագահը՝ բանալով ժողովը՝ նախ ցաւ յայտնեց Աղքատախնամի վերստուգիչ յանձնաժողովին, որ հաշիւները նայելու ժամանակ իրան՝ իբրև վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամի՝ չէին հրաւիրել։

2) Աչքի անցնելով Հոգաբարձութեան տպագրված հաշիւները, գտաւ մի քանի սխալներ... Թէև ծխ. ժողովը ընդունեց հաշիւները և 1912 թւի նախահաշիւը, բայց յանձնեց վերստուգիչ յանձնաժողովին, որ մի ամսւայ ընթացքում սա ուղղէ նկատված սխալները։

3) Նախագահը նկատողութեան առաւ նաև այն կէտը, որ Աղքատախնամ Հոգաբարձութիւնը իրաւունք չունէր, առանց ծխ. ժողովի գիտութեան, աւելորդ 1500 ր. ծախք անելու։ Նորից և յայտնեց վերստուգիչ ժողովի նախագահ Արութեանը, ասելով որ՝ դրա համար էլ իրանք կազմել էին 1912 թ. նախահաշիւը։

Աղքատաց Հոգաբարձութիւնը ծխ. այս ժողովի օրակարգում չէր անցրել՝ Հոգաբարձութեան կազմից դուրս եկած Ց. Մագլումեանի տեղ նորի ընտրութիւնը, չը նայած որ նա արդէն քանի ամիս է, ինչ տուել է իր հրաժարականը։

Ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը՝ նոյն ծխական ժողովին դրած էր քննելու՝ Ալէքսանդր Օրբէրեանի առաջարկը, որը իր միջոցներով պէտք է բաց անէր նոյն ուսումնարանին կից՝ տեխնիկ-արհեստական դասընթացքներ։ Բայց որովհետև այս վերջինս առաջին անգամն էր դրված ժողովին, ուստի յետաձգվեց առաջիկայ կայանալիք ծխ. ժողովին։

Ամսիս 8-ին, հայոց եկ.-ծխական ուսումնարանի հոգաբարձութեան նախագահ՝ Մ. Զայցեանը, բանալով ծխ. ժողովը, առաջարկեց Ա. Օրբէրեանի բարի ցանկութիւնները։

Նախ՝ ծխ. ժողովը վճռեց յայտնել Օրբէրեանին իր խորին շնորհակալութիւնը և միևնոյն ժամանակ խնդրեց նախագահին տեղեկանալ Օրբէրեանից՝ բացվելիք տեխնիկ-արհեստական դասընթացքների մասին մանրամասն տեղեկութիւններ և ապա յայտնել ծխ. ժողովին։ Բագիկ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Թագաւոր Կայսրը, մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, ներել է զինուոր Բակուրինին, որին զինւորական դատարանը դատապարտեց ցմահ տաժանակիր աշխատանքների՝ զօրամասի կազմից ինքնակամ դուրս գալու համար՝ Նորին Մեծութեանը խնդրագիր ներկայացնելու նպատակով։

✦ Այսօր, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Արտիստական Ընկերութեան շինութեան դահլիճում հանդիսաւորապէս կը բացվի բամբակագործների համագումարը փոխարքայի օգնական սենատոր Վատացիի ձեռքով։

✦ Երէկ, հոկտեմբերի 31-ին, Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական Ընկերութեան վարչութեան մէջ տեղի ունեցաւ նախնական խորհրդակցութիւն բամբակագործական խնդիրների վերաբերութեամբ։ Քննութեան առնվեցին բոլոր զեկուցումները, որոնք պատրաստվել են Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետ Չերնեավսկին վերադարձել է Բօրչալուի գաւառից։

✦ Բամբակագործների համագումարին ներկայացված է մի զեկուցում Երևանի նահանգի գիւղերի ոռոգման մասին Սևանայ լճի ջրերով։ Զեկուցումը շօշափում է մի հարց, որը ներկայումս շատ հրատապ է և որի շուրջը տեղի ունեն մեծ խօսակցութիւններ և ձեռնարկողների սուր մրցութիւններ։ Շօշափված խնդրի առիթով Թիֆլիս են եկել գիւղերից յատուկ պատգամաւորութիւններ։

✦ Կովկասի փոխարքային ներկայացաւ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի դատախազ Սիլլինը։

✦ Սիօնի հինաւուրց վանքի վերանորոգութեան համար յատկացված է 1500 ր.։

✦ Այս երկու օրս Թիֆլիսումն է գտնվում Նոր-Նախիջևանից եկած իրաւաբան և համակրելի գործիչ-հրապարակախօս Գր. Չալխուշեանը։

✦ Քութայիսի ռէալական դպրոցի շինութեան կառուցման համար կազմված է նախահաշիւ 201,909 ր. 79 կ. գումարի։

✦ Նոյեմբերի 4-ին Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան վարչութիւնը նշանակել է ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողով։

✦ Թիֆլիսում հիմնվում է երկրորդ քաղաքային ապաստարան։

✦ Մայրաքաղաքի թերթերը հաղորդեցին, որ մի կամաւորների խումբ է մեկնել Բալկան՝ օգնելու կռւող սլաւօններին թիւրքերի դէմ։ Սակայն զարմանալին այն է, որ յիշեալ խմբի մէջ, որ իրան՝ յայտնի չէ ինչու՝ անուանում է «կովկասեան», և ոչ մի կովկասցի չը կայ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԻՆՔՆԱԱՆԴԱՄԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանեան մամուլը վերջին ժամանակներս շատ զբաղվեց իր տեսակի մէջ եզակի մի անդամահատութեամբ, որը կատարեց Տուլօնի նախկին պրօֆեսօր յայտնի անդամահատ Ռէնիօն։ Պրօֆեսօրը ինքը իր ստամոքսի աղէթափութիւնը (грыжа) անդամահատեց։ Թւում էր, թէ այդպիսի քայլի համար անհրաժեշտ է ունենալ մեծ չափով արիութիւն և հազուագիւտ սիրտ, բայց ինքը Ռէնիօն հերքում է այդ անհրաժեշտութիւնները։ «Ես հանգիստ էի,—ասում է նա,—որովհետև ոչինչ չէի զգում»։

Առաջին հայեացքից թւում էր, թէ ինչու պէտք էր դիմել այդպիսի մի անօգուտ ռիսկի։ Պրօֆեսօրը ուզում էր ապացուցանել իր այն կարծիքի ճշմարտութիւնը, որ ընդհանուր թմրութիւն բոլորովին անհրաժեշտ չէ մինչև անգամ բաւական լուրջ անդամահատութեան համար, և որ տեղային թմրութիւնը միանգամայն ապահովում է հիւանդին չը ցաւեցնելու, ապահովելով նրան միևնոյն ժամանակ ռիսկից, որը կապված է խլօրոֆորմի հետ։

Պրօֆ. Ռէնիօն ինքնանդամահատութիւնը կատարեց յամենայն դէպս բժիշկների ներկայութեամբ, որոնք պատրաստ էին ամեն րոպէ օգնութեան հասնել և սկսած գործը տանել մինչև վերջը։ Սակայն նախապատրաստութիւնը անօգուտ եղաւ, բժիշկների օգնութեան կարիքը չը զգաց համարձակ վիրաբոյժը։

Յարմար դիրքով տեղաւորվելով վիրաբուժական սեղանի վրա, նա ինքը լուաց և ախտահանութեան ենթարկելով անդամահատութեան տեղը (կաշու այն մասը, որտեղ պիտի կտրվէր) և նրա շրջակայքը, ինքը սրսկեց իրան մօրֆի, վիրաբոյժը կոկաինի և ադրենալինի խառնուրդի ներարկումով ոչնչացրեց բոլոր շերտերի զգայնութիւնը (կաշուի, ճարպի, մկանունքների և այլն), ստամոքսի խոռոչի այն պատը, որը ենթակայ էր անդամահատութեան։ Շնորհիւ ցաւերի բացակայութեան՝ Ռէնիօն անդամահատութիւնը աջողութեամբ տարաւ մինչև վերջը։ Ժամանակ առ ժամանակ նա դիտմամբ դադարեցնում էր, որպէսզի հնաւորութիւն տայ իր ասիստենտին լուսանկարել իրան և մի քանի ցուցմունքներ տայ նրան։ Բոլոր ժամանակ բերանը փակած էր, ինչպէս սովորաբար վարվում են վիրաբոյժները, երբ վիրաբուժութեան ժամանակ կանխատեսվում է խօսակցութիւն։ Այլապէս լորձունքի ցայտունից կարող էին ընկնել վէրքի վրա, որոնք իրանց մէջ, ինչպէս յայտնի է, պարունակում են շատ միկրօբներ։ Անդամահատութիւնը տևեց մի ժամից աւելի։

Այսպէս թէ այնպէս՝ աւելի յարմար է անդամահատել ուրիշին, քան թէ ինքն իրան։

Այդ փորձի նշանակութիւնը գերազանց է նրանով, որ նա ցոյց է տալիս այն կարելիութիւնը, որ անհրաժեշտութեան դէպքում բժիշկը կարող է իրան անդամահատել։ Ի հարկէ դժուար է այդ մի օրինակով դատել։ Բայց եթէ Ռէնիօյին վիճակված է ապագայում ունենալ հետևողներ, ապա ուրեմն մի բժիշկ, որ հեռու է իր ընկերներից, մի որևիցէ հեռու կօլօնիայում, մի լողացող նաւի վրա, կամ մինչև անգամ մեր լայնատարած Ռուսաստանի խուլ անկիւններում, փրանսիացի նախաձեռնող վիրաբուժին կասի՝ «Շնորհակալ եմ»։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ձեռնարկ առևտրական հաշւապահութեան: Կազմեց Նիկ. Աբրահամեան, 1912 թ., գինը 2 ր.։

Վաղուց է ռուսահայերիս մէջ նկատված՝ հայերէն լեզուով առևտրական հաշւապահութեան ձեռնարկի մեծ կարիքը, և ահաւասիկ այդպիսին լրացնում է ներկայ հրատարակված գործը։ Թիւրքահայերը վաղուց է ունեն այդպիսի մի քանի հեղինակութիւններ։

Քանի դեռ վաճառականութիւնը և արդիւնաբերութիւնը Անդրկովկասում խոշոր չափերի չէր հասած, մեր վաճառականները կարողանում էին մի կերպ կառավարվել «դաֆթարներով», սակայն այժմ արդէն անհնար է հին ձևերով խոշոր գործեր վարել և դրա համար էլ մեզանում վերջին 20—30 տարիների ընթացքում ստեղծվեց հաշւապահների մի խոշոր դասակարգ։

Հրատարակված ձեռնարկը մի գեղեցիկ օժանդակութիւն է թէ իրանց հաշւապահների համար՝ ծանօթանալու այս նոր այսպէս անուանված «կրկնակի-իտալական» հաշւապահական ձևի հետ, և թէ տէրերին՝ անձամբ հսկելու և ծանօթ լինելու իրանց ձեռնարկութիւնների դրութեան հետ։

Ձեռնարկը ունի՝ ինչպէս տեսական՝ թէօրէտիկական մաս, նոյնպէս և գործնական՝ պրակտիկական մաս։

Պէտք է նկատել, որ թէօրէտիկական մասում հեշտութեամբ հասկանալու չափ չէ բացատրված օրագրի մէջ կազմելիք յօդուածների մասին, այնպէս որ կարդալուց յետոյ արդէն դժուար չը լինի յօդուածներ կազմելը։

Այս գործը հաշւապահութեան առանցքն է, ապա ուրեմն պէտք էր աւելի կանգ առնել և շատ հասկանալի դարձնել։

Գործնական մասը շատ հարուստ է օրինակներով և միանգամայն բաւարար հաշւապահութեան էութիւնը իւրացնելու համար։

Գիրքը տպված է մաքուր և ընտիր թղթի վրա։ Լեզուն սահուն է և հեշտ ըմբռնելի, բացառութեամբ զուտ մասնագիտական դարձուածքների, որոնց հարկաւոր է ընտելանալ։

Ամենայն վստահութեամբ յանձնարարում ենք այս ձեռնարկը երիտասարդ հաշւապահներին և մանաւանդ առևտրա-արդիւնաբերողներին։ Տ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 30 հոկտեմբերի

«Մշակի» № 241-ի Ներքին լուրերի բաժնում տպված է, թէ «Քաղաք. վարչութիւնը հարց է յարուցել հաստատելու քաղաքային վարչութեան յատուկ արխիվարիուսի պաշտօն, որ առժամանակ վարում էր Ար. Յովհաննիսեանը»։

Լրագրի տպած հինգ տողերի մէջ իմ անձի վերաբերեալ երեք սխալ կայ, որ հարկ եմ համարում ուղղել։

ա) Արդէն մի տարուց աւելի է, որ քաղաքային ինքնավարութեան պաշտօնեայ չեմ, այլ իբրև տկար և անկար՝ ապրում եմ յանուն Զուբալովի «Զունեօրների ապաստարանում», բ) քաղաքային արխիվարիուսի պաշտօնը ես կատարել եմ 1905—1907 թ. և գ) իմ մասնագիտութիւնը բուսաբանութիւն չէ։

Աբիսողոմ Յովհաննիսեան

—

Թիֆլիս, 31 հոկտեմբերի

Սրանով յայտնում եմ, որ «Մշակի» № 240-ում տպված լուրը, թէ իբր Վանքի ծխ. դպրոցում մի ուսուցիչ ծեծելիս է եղել աշակերտներին,—ուղղված է իմ դէմ։

Դա մի անհիմն մեղադրանք է։

Աւելին ասել և բացատրութիւնների մէջ մտնել ես միանգամայն աւելորդ եմ համարում և իմ արժանապատւութիւնից ցած։

Յակովբ Գենջեան

—

Թիֆլիս, 31 հոկտեմբերի

«Մշակի» № 241-ի մէջ արտատպված էր «Закавказье» թերթից, որ ես գործողութեամբ վիրաւորել եմ Ա. Վ. Մելիք-խան Մինասեանցին առանց որևէ առիթի վերջինիս կողմից։

Հարկ եմ համարում հրապարակել, որ տեղի ունեցած փաստը հաղորդված է ոչ ճշգրիտ։

Ա. Վ. Մելիք-խան Մինասեանցի ճակատի աջ կողմի վրա երևան եկած հարուածի կապտագոյն հետքը առաջ է եկել այն աթոռից, որը ես վերցրած պաշտպանվում էի այդ «պարսից խանի» յարձակումներից։ Այդ հաստատել կարող են և վկաները։ Վերջիններիցս մի քանիսը կարող են և այն հաստատել, որ «պարսից խանը» Ատրպետի հետ միասին ինձ դրել են միանգամայն անել դրութեան մէջ բանւորների և այլ անձերի վերաբերմամբ, չը կատարելով իրանց վրա դրված պարտականութիւնները՝ վերաբերեալ ընդհանուրիս գործին։

Ա. Ս. Երիցեան

—

Պետերբուրգ, 24 հոկտեմբերի

Պետերբուրգի գիւղատնտեսական կուրսերի հայ ուսանողական խմբակը յայտնում է բժ. Գասպարեանին իր խորին շնորհակալութիւնը նրա միջոցով չորս տարի անընդհատ «Մշակ» լրագիրն ստանալուն համար։

Նախագահ՝ Բ. Ասլխեան

ԻՆՁՈ՞Ւ ԱՐՁԱԿՎԵՑԻ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԳԱՆՁԱՊԱՀԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԻՑ

Ինչու արձակվեցի և ինչու դպրոցը կորցրեց 5800 րուբլի՝ մինչև ցայսօր ընթերցող հասարակութիւնը չէր իմանում։

Բայց երբ դրամական զեղծումն կատարվեց, երբ «Հօրիզոն» լրագրի թղթակից պ. Խ. բացատրութիւն պահանջեց պարոն Կաճկաճեանից, բանից դուրս եկաւ, որ ես արձակվել եմ մի շատ հասկանալի և պարզ պատճառով, իբրև թէ իմ քահանայագործութիւնս և դասերս արգելք են հանդիսացել որոշ ժամերին ներկայ լինելու դիւանում։

Այդ պատճառաբանութիւններն ու մեկնաբանութիւններն ըստ էութեան բոլորովին սխալ են։

Ոչ դասերս և ոչ էլ քահանայագործութիւնս են ստիպել ինձ պաշտօնիցս հեռանալու, այլ լոկ ցանկութիւնը հոգաբարձութեան՝ անպատճառ հեռացնել ինձ և իմ տեղը իրանց մարդուն բերել։

Բացատրենք։

Եթէ դասերս և քահանայագործութիւնս արգելառիթ պատճառներ լինէին, 23 տարի շարունակ չէի կարող պաշտօնս վարել։

Ինչ վերաբերում է պ. Կամսարականի և ընկեր հոգաբարձուների [illegible] ժամերին, [illegible] 10-ից մինչև 3-ը [illegible]

[illegible]

1907 թ. յունիս ամսի 20-ին [illegible]

[illegible] է 500 րուբլի:

Հոգաբարձութիւնը, [illegible]

Այդ պատասխանից յետոյ ինձ մնում էր պահանջել հոգաբարձութիւնից գրաւոր հրահանգութիւն ժամերի վերաբերմամբ. և յիրաւի՝ ստացած գրութիւնը ստացայ, որի բովանդակութիւնը այս է. «Նոյեմբ. 23-ին 1907 թ. № 978: Հոգաբարձութիւնը ամսիս 21-ի նիստին որոշեց վերընտրել ձեզ դըպրոցիս գանձապահի պաշտօնում տարեկան 650 ր. ռոճիկով, միայն այն պայմանով, որ գանձապահական որոշ պարտականութիւնների հետ միասին պարտաւոր էք ամեն օր ճշգրտին գտնուել դպրոցում ցերեկվայ ժամը $11^{1}/_{2}$-ից մինչև 3-ը»:

Դրանից յետոյ անցնում է որոշ ժամանակ, և ահա կրկին ժամերի խնդիրն են առաջ բերում: «Ձէ, չէ, $11^{1}/_{2}$-ից մինչև 3-ը քիչ է, պէտք է առաւօտեան 9-ից մինչև 3-ը մնալ և չը հեռանալ»:

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, այս բոլորը մանրանանք (придирка) են: Հաւատացած եմ և, ընթերցողներ, դուք էլ հաւատացէք, որ եթէ ես այդ պահանջն էլ կատարէի՝ 1—2 ամսից յետոյ այնպիսի պայմաններ առաջ կը բերէին, որ ես ստիպված պէտք է լինէի կամ պաշտօնումս մնալու և կամ հրաժարվելու քմահաճութիւնից էլ, դասերից էլ, ընտանիքից էլ: Եւ եթէ այդ բոլորը յանձն առնէի, կրկին ինձ պէտք է դուրս ձգէին, որովհետև մտադրվել էին անպատճառ իրանց մարդուն տեղաւորել:

Եւ արդարև՝ ի զուր անցան իմ խնդիրները՝ 3—4 տարի ես սպասել շարունակելու պաշտօնս մինչև լիակատար թոշակ ստանալը: Շտապեցին, շատ շտապեցին ինձ հեռացնելու դպրոցից: Այնքան շտապեցին, որ մինչև անգամ իմ վերջին խնդիրը՝ սպասել մինչև ուսումն. տարվայ վերջը եւ ապա յարմարվել որոշեալ ժամերի հետ եւ չը ստիպել ինձ յունվարին լքողնել դասերս, կատարել հակառակ խղճի մի անվայելչութիւն, չը կարողացայ լսել դարձնել:

Հոգաբարձութիւնը գուցէ յարգէր իմ վերջին խնդիրը, սպասէր 5 ամիս ևս, սակայն այդ չէր կարող, որովհետև գտել էր մի այնպիսի անբիծ (?) և անաչառ (?!) ծառայող յանձին Ալիխանեանի, որի նմանը գուցէ թէ յետոյ դժուարանար գտնելու: Եւ որ ամենազլխաւորն է՝ այդ պարոնի հաւատարմութեան մասին վկայել էր թեմիս սրբազան առաջնորդ Սամուէլեանը:

Այսպէս վկայեալ և շատ կոչեցեալներից սակաւ ընտրեալ պարոնը յանձն է առնում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև ժամը 3-ը չը բացակայել դպրոցից, 5—10 մուտքի, այնքան էլ ծախսի յօդուածները մուծել մատեան, չէկերին ստորագրել տալ և ստորագրել՝ հանդերձ գումարման գործողութեամբ, իր արթուն հսկողութեամբ գանձարանի մուտքերը աւելացնել, իսկ ծախսերը պակասեցնել... մի խօսքով շատ գործ կատարել... Եւ այդ բոլորը՝ սկսած առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև ժամը 3-ը: Այստեղ հարկաւոր եմ համարում մէջ տեղ բերել մի մասնաւոր խօսակցութիւն, որը ունեցել եմ հոգաբարձու բժիշկ Իգիթեանի հետ:

Խնդիրը վերաբերում էր գանձապահի ռոճիկին 200 ր. աւելացնելուն: Բժ. Իգիթեանը ինձ համարելով մի անմիտ թէ անգէտ, իբրև իմ բարեացակամ՝ մի օր ինձ շնորհաւորեց ռոճիկս 200 ր. աւելացնելու աւետիքով: Հոգաբարձութեան այդպիսի անսպասելի որոշման ստատը շատ լաւ հասկանալով, պ. Իգիթեանին կեանքի դէպքերից մի պատմութիւն արեցի:

Քիւրդի մէկը,—ասացի,—սարից քաղաք է իջնում և հանդիպում մի քաղաքացու: Այդ քաղաքացին քիւրդին տալիս է մի փունտ թէյ (չայ) և ասում. «Առ այս կապոցը ու տար մեր տունը, իսկ իբրև վարձատրութիւն՝ ահա քեզ մի րուբլի»: Քիւրդը պատասխանում է. «Պարոն, քո տուած բեռը ծանր չէ, ընդամենն մի փունտ, կապոցը յանձնելու տեղ էլ շատ մօտիկ, ընդամենն 25—30 քայլ. այս փոքրիկ ծառայութեանս համար որ դու ինձ մի րուբլի ես տալիս, քո մըտքումդ չար բան կայ. չէ, աղա, ոչ րուբլիդ եմ ուզում և ոչ էլ կապոցդ կը տանեմ»:

Բժ. Իգիթեանը ի հարկէ չը հասկացաւ, ուստի և ստիպված էի բացատրել այսպէս.

«Պ. Իգիթեան, իմ վարած պաշտօնը այնքան թեթև և չնչին աշխատանք է պահանջում (օրը 5—10 մարդուց վարձագին ստանալ և 5—10 մարդու ծախսի յօդուած գրել), որ 600 րուբլի էլ շատ է. եթէ հոգաբարձութեան մտքում մի բան չը կայ, ինչ կարիք կայ ռոճիկս աւելացնելու, մինչդեռ ես բաւական եմ իմ ռոճիկովս»:

Ընթերցողի համար շատ պարզ և հասկանալի է թէ՝ այդ 200 ր. ինձ համար չէր այլ իրանց ընտրեալի համար: Այդպիսի խաղ խաղալ դպրոցի դրամների հետ 800—900 րուբլիներ յատկացնել չնչին աշխատանքի համար, իմ կարծիքով շռայլութիւն է: Ես որ հրաւիրվեցի գանձապահ, 300 ր. ռոճիկ էի ստանում. 23 տարվայ ընթացքում ռոճիկս աստիճանաբար հասաւ մինչև 600 ր. Այսպէս թէ այնպէս՝ հոգաբարձութեան ցանկութիւնը պէտք է կատարվէր և կատարվեց. նա հասաւ իր նպատակին, ինձ դուրս շպրտեցին: Բայց դրանով չը բաւականացան, նրանց հակակրանքն առեմ թէ ատելութիւնը դէպի ինձ այն աստիճանի սաստիկ էր, որ պաշտօնից հեռացնելուց յետոյ էլ այդ հակակրութիւնը շարունակվեց:

Անհաւասիկ ապացոյցներ.

1) Իմ 23-ամեայ հաւատարիմ ծառայութեանս համար վկայական խնդրեցի, իսկ հոգաբարձութիւնը զլացաւ իմ այդ իրաւացի խնդիրը կատարել և մերժեց: Հասարակ արհեստաւորներ, ծառաներ, աղախիններ և այլ սպասաւորներ արժանանում են իրանց պարոններից 2, 3, 4 տ. համար վկայականներ ստանալ, իսկ ես մերժումն ստացայ:

2) Իմ ամուսնուս մահվան առիթով հոգաբարձութիւնից նպաստ ուզեցի. բայց նա նպաստ տալու փոխարէն տուեց ինձ 200 ր. փոխարինաբար: Քանիցս խնդրամատոյց եղայ այդ պարտքը զեղչելու, սակայն խընդիրներս մնացին անկատար և ցայսօր ամսական 6-ական րուբլի է հանվում իմ 18 ր. 65 կ. թոշակից:

Գրաւոր յայտարարութեանս մէջ ցոյց տուի, որ հոգաբարձութիւնը ուսուցիչներին, դիւանի ծառայողներին, անգամ ծառաներին ոչ միայն մահվան դժբաղդ դէպքերում, այլև հիւանդութեամբ և այլ ձախորդ պարագաներում միշտ նիւթական օժանդակութիւն է ցոյց տուել և չէ զլացել իր օգնութեան ձեռքը մեկնելու. և իբր ապացոյց, իբր միջոց ազդելու հոգաբարձութեան՝ պարտքս զիջելու, պարտքս նպաստ համարելու, խնդիրքիս մէջ դրել էի այսպիսի մի ցուցակ.

1898 թ.	ուսուցիչ Սլիխանեանի ամուսնու թաղման համար տրված է նպաստ.	100	ր.
1894 թ.	Տնտեսական կառավարչին տրված է նպաստ.	200	ր.
»	Թէլէթի վանահօր նպաստ.	100	ր.
1897 թ.	Թէլէթի վանահօր թաղման համար.	100	ր.
»	Սպարապետեան ուսուցչին բժշկվելու օժանդ. համար.	91	ր.
1899 թ.	Լևոն Թիւսիկեանին օժանդ.	150	ր.
1900 թ.	Ս. Մանդինեանին նպաստ.	600	ր.
»	Ուս. Շամշին. բժշկ. համար.	70	ր.
»	Ս. ա.-ք. Բագրատ. նպաստ.	200	ր.
1901 թ.	Ուսուցիչ Տէր-Դաւթեանի ընտանիքին նպաստ.	50	ր.
»	Դարձ. Տէր-Դաւթ. նպաստ.	200	ր.
»	Ուսուց. Սպարապ. նպաստ.	200	ր.
»	Տէր-Դաւթեանի թաղման.	100	ր.
1902 թ.	Եկմալեանի բժշկ. նպաստ.	150	ր.
»	» » »	200	ր.
»	» » »	150	ր.
»	» » »	1800	ր.
1904 թ.	Ս. Մանդ. որդու թաղման համար նպաստ.	150	ր.
1906 թ.	Սպարապետեանին օժանդ.	400	ր.
»	Ուս. Միրզոյեանին նպ.	100	ր.
1907 թ.	Քէրէստէճեանի թաղման.	100	ր.
1909 թ.	Ուս. Խաժակին նպաստ.	200	ր.
1903 թ.	Քարտ. Մ. Ադամեանին նպ.	1100	ր.
1910 թ.	Տեսուչ Բալաղեանին 7—8 տ. ծառայութեան համար.	2000	ր.
»	Տնտես. կառավ. նպաստ.	150	ր.

Սոյն ցուցակի մէջ չէ մտնում դպրոցի այժմեան գործավար Գ. Աստուածատրեանը, որին հոգաբարձութիւնը օժանդակութեան նպաստ է տուել հօր, մօր, կնոջ թաղումներին և այլ դժբաղդ դէպքերի համար մօտաւորապէս 5—600 ր.: Չը նայելով այս ամենին՝ հոգաբարձութիւնը դարձեալ մնաց իր որոշման մէջ հաստատ, և ազդեցութիւն չունեցաւ իմ խնդիրս:

3) Վերջերս դպրոցի գանձապահի կողմից կատարված դրամական պեղծման լուրը տարածվելով ժողովրդի մէջ, դիմումն արի հոգաբարձութեան՝ կրկին ինձ յանձնելու այդ պաշտօնը, սակայն խընդիրս մերժվեց: Մերժման պատճառաբանութիւնը շատ հեշտ գտնվեց: «Գանձապահը գրաւական պէտք է ներկայացնէ»:

Եւ յիրաւի. նորընտիր գանձապահը, ինչպէս լսում եմ, սկզբում ներկայացրել է 2000 ր., պարտաւորվելով 4000 ր. ևս ներկայացնելու:

Հարց: Մի՞թէ իմ 23 տար. ծառայութիւնը, այդքան ժամանակամիջոցում իմ միջոցով մուտքի և ծախքի քանակը աւելի քան 12,000,000 ր. շրջանառութիւնը բաւական գրաւական չէին դպրոցի գանձարանի դըրամների անկորուստ պահպանելուն:

Եւ վերջապէս 6000 ր. գրաւականի դիմաց մի՞թէ 16,000 ր. չէ կարող կորչել: Սրանով ես չեմ կամենում ասել, թէ պ. Կամսարականը թոյլ կը տայ իրան այդ աստիճանի անխիղճ գտնվել դէպի ուսումնարանի սեփականութիւնը, որով հայ ազգի խեղճ սանիկներն են կրթվում: Ես ուզում էի ասել և պնդել, որ գրաւականի սկզբունքը միանգամայն աւելորդ է և սխալ մանաւանդ այնպիսի հաստատութեան մէջ, ինչպիսին է Ներսիսեան դպրոցը, որի անդամները (հոգաբարձուները) փոփոխական են և հսկողութիւնն էլ ոչ միանման: 6000 ր. գրաւականը քանի կոպէկ այժէ այն շրջանառութեան հետ համեմատած (տարեկան աւելի քան 500,000 ր.), որը ունենում է Ներսիսեան դպրոցը:

Գ. ք. Շերմազանեան

Թիֆլիս, 8 հոկտեմբերի

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

30 հոկտեմբերի

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ: Զինուորական դատարանը երեք օր տևող քննութիւնից յետոյ 15 աւազակի դատապարտեց մահվան պատժի, 5 ցմահ տաժանակիր աշխատանքների, 7 զանազան ժամանակով, 4 բանտարկութեան, 8 արդարացրեց:

ՍԱՐԱՏՕՎ: Ալեքսանդրեան շուքարի գործարանների ընկերութեան ներկայացուցիչ Խոխլովը 267,800 րուբլի վատնելու համար դատապարտվեց 18 ամսով բանտարկութեան: Քաղաքացիական պահանջը բաւարարվեց:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

Սօչի, Կայծոն Շքեղեանին.—Շարունակեցէք:

Բագու, Մ. Ղահրամանեանին.—«Շղթայակապները» չենք կարող տպել՝ մեզնից անկախ պատճառներով:

Թէօդոսիա, Կիւրեղ սարկ. Աբգարեանին.—Շարունակեցէք: Գրեցէք կարճ և ամփոփ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 2—10 ժ. 12 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 30 ր., Գանձակ 2 ժ. 55 ր., Եւլախ 4 ժ. 26 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. եր., Բագու 11 ժ. 8 ր. գիշ.: Փոստատար գնացքը № 4—12 ժ. 36 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 3 ժ. 30 ր. գիշ., Գանձակ 6 ժ. 41 ր. առ., Եւլախ 8 ժ. 38 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 13 ր. ցեր., Բագու 5 ժ. 36 ր. ցեր.: Մարդատար գնացքը № 6—6 ժ. 31 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 51 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 20 ր. գիշ., Եւլախ 12 ժ. 56 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ.: Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—5 ժ. 53 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 10 ժ. առ., Գանձակ 2 ժ. 31 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 45 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 6 ժ. 54 ր. առ.:

ԲԱԹՈՒՄ.—Մարդատար գնացքը № 11—10 ժ. 2 ր. գիշ., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 21 ր. առ.: Փոստատար գնացքը № 3—9 ժ. 50 ր. առ., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 55 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 7 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 5—4 ժամ 38 ր. ցերեկվայ հասնում է Միխայլովօ 8 ժ. 44 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 56 ր. գիշ.: Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 20 ր. գիշ., հասնում է Միխայլովօ 10 ժ. 10 ր. առաւ., Բաթում 12 ժ. 26 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Փոստատար գնացքը № 4/3—1 ժ. 11 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 30 ր. առ., Ալէքսանդրապօլ 12 ժ. 7 ր. ցեր., Էջմիածին 5 ժ. 22 ր. ցեր., Ուլուխանլու 5 ժ. 49 ր. ցեր. (առանց Երեւան մտնելու), Նախիջեւան 10 ժ. 15 ր. եր., Ջուլֆա 11 ժ. 40 ր. գիշ.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8/79 (միայն II և III կարգի վագոններով)—1 ժ. 6 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 23 ր. եր., Ալէքսանդրապօլ 12 ժ. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 29 ր. գիշ., Ուլուխանլու 6 ժ. 11 ր. առ., Երեւան 6 ժ. 51 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 6/5—8 ժ. 10 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 37 ր. գիշ., Ալէքսանդրապօլ 7 ժ. 14 ր. առ., Կարս 10 ժ. 48 ր. առ.:

ԲՈՐԺՈՄ.—Մարդատար գնացքը № 95/10—3 ժ. 17 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 57 ր. ցեր., Բօրժօմ 9 ժ. 13 ր. եր.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 1—9 ժ. 10 ր. եր., Փոստատար գնացքը № 3—9 ժ. առ.: Մարդատար գնացքը № 5—3 ժ. 46 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 107—3 ժ. 8 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Արագ գնացքը № 12—8 ժ. 50 ր. առ., Փոստատար գնացքը № 4—11 ժ. 32 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 6—5 ժ. 15 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 106—5 ժ. 15 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Փոստատար գնացքը № 40/3—8 ժ. առ.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 6К./5—1 ժ. 28 ր. ցեր.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8Э/7—5 ժ. 28 ր. ցեր.:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 9/10Б—11 ժ. 22 ր. առ.:

Пріятно и удобно принимать

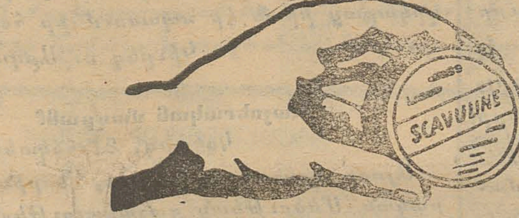

СКАВУЛИНЪ

въ видѣ пилюль безъ запаха и вкуса,— единственное нѣжное и вѣрное средство, регулирующее отправленія кишечнаго тракта.

Важная перемѣна. Количество пилюль въ коробкахъ „Скавулинъ" значительно увеличено безъ повышенія цѣны.

(№ 60246)

БՈՒԺԱՐԱՆ
ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
մշտական մահճակալներով
ՓՈԽԱԴՐՎԵԼ Է ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆ
Միխայլովսկի պր. № 49, և անկիւն Բէլաօվսկի փողոցի № 2. Տելէֆօն № 10—26.
Հիւանդների ընդունելութիւնը.
Աղաջանեան Միքայէլ.—միզասեռ., սիֆիլիս և կաշուի հիւ., ժ. 11—12-ը:
Վնուկով Վ. Վ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 1—2-ը:
Եղիազարեան Ի. Ն.—ներքին, չղային և հոգեկան հիւ., էլեկտրոթէրապիա, ժ. 11—12-ը:
Եւլեւ Մ. Բ.—ականջի, քթի և կոկորդի հիւ., ժ. 12—1-ը:
Նիմօեւ Մ. Պ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 11—12-ը:
Մաղաքեան Գ. Ն.—ներքին և երեխ. հիւ., առանձ. նաև որովայնա-աղիքային, ժ. $11^{1}/_{2}$—$12^{1}/_{2}$-ը:
Շամաօ Ի. Ի.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 12—1-ը:
Աւալովա Ա. Ա.—տատմ. հիւանդութիւններ, ժ. $9^{1}/_{2}$—$11^{1}/_{2}$-ը:
Բուժարանում կատարվում է էլեկտր. բժշկութիւն և մասսաժ: Միկրօսկոպ., բակտէրիոլոգ. և քիմիակ. հետազօտութիւններ: Ծաղկի պատուաստումն: Սնդուկների քննութիւն: Խորհրդի վճարը 50 կոպ.: Օպերացիաները և համախորհրդները ըստ համաձայնութեան: Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր պալատից և թէ առանձին նոմէրներից:
ՍՐԱՏԿՈՒՄՆ «914» ի և «606»-ի:
(հ. հ. կ.) 706. 100—16

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տպագրական անյարմարութիւնների շնորհիւ Պետերբուրգում հրատարակվելիք գիտական-կեղարուեստական
„ՇՈՂԵՐ"
անունով հայ ուսանողական ժողովածուի լոյս տեսնելը յետաձգվում է մինչև նոր տարվայ սկիզբը:
Առիթից օգտվելով յայտնում ենք աշխատակցել ցանկացողներին, որ նիւթերի ընդունելութիւնը շարունակվում է:
Հասցէն՝ СПБ. Психо-неврологическій Институтъ, ст. Г. Месяну.
«ՇՈՂԵՐԻ» խմբագրութիւն
(օ. մ.) 814. 3—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Հաշւապահական Կուրսերի հիմնադիր
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ
ՁԵՌՆԱՐԿ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ
ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄՈՎ
(Նրկաթէ, բակալէյնի, կօլօնիալնի և բամբակէ ապրանքների)
Գինն է 2 րուբ.
Վաճառվում է հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Николаевская 22 և բոլոր գրավաճառանոցներում:
(կ. ե. հ.) 788. 10—6

„Մշակի" խմբագրատանը
վաճառվում են
հետեւեալ վիպական երկերը.
1) ՋՀՈՒԴ ՔՈՒՇԱՆ, վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահրիարի . 1 ր. —
2) ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, Թարգմ. Ա. Սաֆարեանի 1 ր. 50 կ.
3) ՈՒՐԱՆԻԱ, աստեղագիտ. վէպ Կ. Ֆլամարիօնի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի . . . . 1 ր. 50 կ.
4) ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բօրդօյի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի — 60 կ.
5) ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի . . . . . — 50 կ.
6) ՀԱՅՐԵՆԱՋՈՒՐԿ, Ե. Սպիրիի, Թարգմ. Իս. Ծարուխթիւնեանի . — 50 կ.
7) ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի 1 ր. —
8) ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՊՈՒԿ, Քամալեանց Ս.-ի . — 50 կ.
9) ՍԱՀԱՌՆՈՂ ՈԳԻՆ, վէպ Ց. Սօլօվեանի . . . . — 40 կ.
Նրանք, որոնք յիշեալ գրքերից մի մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 30% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրայ: Վերաղիր վճարով պահանջողներին զեղչ կը լինի 25%.
(3) 10—7

Շուտով լոյս կը տեսնի
ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի
ՈՍԿԵԹԵՒԻԿ
Նոր գիրքը, գինը 30 կոպ.:
ՄԻՒՍ ԳՐՔԵՐԸ. «Ծավինար» 25 կ., «Զէն թագաւորի աղջիկ» 35 կ., «Երկու աղբերացեղ» 30 կ., «Աստուած աղքատի կերպում» 20 կ., «Հէքիաթներ» 30 կ., «Աստծու դատաստան» 5 կ., «Երեք ոսկու պատմութիւն» 30 կ., «Անմեռ աշխարհ գնացողը» 8 կ., «Սրտաշահ բաներ» 20 կ., «Ազգային առակներ» 30 կ., «Աստուած չը ճանաչող» 10 կ., «Փալօ Աֆօ» 12 կ., «Ժամանակը ոսկի» 40 կ., «Սիրտ գրքից 9 պատմութիւն» 40 կ., «Քաջ Աղասի» 25 կ., «Սասունցի Ծովիան» 30 կ., «Խուլ Խաչիկ» 25 կ., «Երկասիրութիւններ» 40 կ., «Ծերերի զրոյցներից» 20 կ., «Վարդանանց և Ղևոնդեանց մասին» 30 կ., «Վէրք Հայաստանի գրքի գոհարներից» 10 կ., «Սիրտ գրքից ծնողների նամակները որդուն» 15 կ.:
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին: Հեղինակի հասցէն՝ Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց, № 82.
(հ. կ.) 794. 10—3

„ՇԻՐԻՆԱՆՑ ՆԱԽՇՈՒՆԸ"
Յ. ԲԱՀ. ՃՈՒՂՈՒՐԵԱՆԻ 250 եր. վէպը
Վաճառվում է Թիֆլիսի գրավաճառների և իր մօտ. գինն է 80 կոպ.
Վէպի բովանդակութիւնը
Նախշունն ու Աբէլը, գեղեցիկն ու քաջը գաղտնի սիրվում են սիրով—«նմանը սիրում է նմանին»: Աբէլի ու Մակին: Հասարակութեան համակրանքն ու ատելութիւնը: Նշանախօսութիւն: Մակին ուզում է խլել Աբէլի հարը: Նշանադրութիւն: Մակին գարուն է մտնում, Աբէլն արհամարհում համարձակ: Աբէլի հրացանը հրաշքներ է գործում: Սար ու դաշտ, ծիլ ու ծաղիկ, սէր ու գգուանք: Հարսանիք: Դաւաճան թշնամին, Աբէլը մահվան կապանքներում, Նախշունը վշտից ծովում որոնում է հարին: Աւազակապետի վեհանձնութիւնը. ազատված Աբէլն շտապում է դէպի տուն, մեր թշնամու գլխին շողշողում է Նախշունի սուրը: Սէրն ու հաւատարմութիւնը նորից գրկում են իրար:
(կ. հ.) 785. 10—4

Ներկայ հոկտեմբեր ամսի 1-ից Պուշկինսկայա փողոցում № 29 Դոլուխանեանի շինութեան մէջ, քաղաքի կենտրոնում,
ԲԱՑԵԼ ԵՄ ԵՒՐՈՊԱ ՀԻՒՐԱՆՈՑ,
բաղկացած բոլորովին մաքուր՝ նոր կահկարասիքով կահաւորված համարներից: Էլեկտրական լուսաւորութիւն, վաննա, դուշ: Գները չափազանց մատչելի են:
Խորին յարգանօք՝ Կ. Խաչիկեանց
(հ. կ.) 748. 10—8

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն:
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետեւեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արեւելեան և լեհական լեզուների բաբաուրներ: Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշգրտէն և չափաւոր գներով: Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով:
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել:
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՁԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ:
Տ Է Լ Է Ֆ Օ Ն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный